

Van keukenmes tot pistool

De keuze van het wapen in geweldsdelicten en de effectiviteit van preventieve maatregelen in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland

Scriptie

E.B.R. (Edward) Wigger

Student universiteit Twente

Master Public Administration

Track: Public Safety

Van keukenmes tot pistool

De keuze van het wapen in geweldsdelicten en de effectiviteit van preventieve maatregelen in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland

Publicatiedatum

Augustus 2012

Onderzoeksregio

Politie Noord- en Oost- Gelderland

Praktijkbegeleider

Dr. M. (Mieke) Struik
Strategisch analist

Afstudeercommissie

Dr. M. (Marsha) de Vries
Dr. G. (Guus) Meershoek

Auteur

E.B.R. Wigger
Student universiteit Twente

Master	Public Administration
Track	Public Safety

Student nummer	S1058525
Telefoon	0613529693
E-mail	e.b.r.wigger@student.utwente.nl

Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis ter afronding van de master Public Safety aan de Universiteit van Twente. Na het afronden van de HBO opleiding Integrale Veiligheidskunde ontstond de ambitie om de lat hoger te leggen. De opleiding is een uitdaging voor mij geweest waar ik zowel persoonlijk als vakinhoudelijk veel van heb geleerd. Ik heb mijn grens kunnen opzoeken en na het afronden van de mastervakken en deze masterthesis geeft dat een voldaan gevoel.

Voor het afronden van deze thesis ben ik een aantal mensen dank verschuldigd.

Voor het kunnen deelnemen aan het onderzoek bedank ik dr. Marsha de Vries. Zij heeft mij het vertrouwen gegeven om deel te nemen aan haar onderzoek en de mogelijkheid gegeven om er mijn eigen deelonderzoek van te maken. De gesprekken waren altijd duidelijk en positief kritisch. Ook bedank ik dr. Guus Meershoek als tweede lezer voor de academische begeleiding.

Het politiekorps Noord- en Oost- Gelderland voor het bieden van een bijzonder prettige werkplek. Op de afdeling Information & Intelligence heb ik mij altijd erg welkom gevoeld. De interesse van collega's in het onderzoek heb ik erg gewaardeerd. Dankzij de hulpvaardige en open houding van vele collega's is het een leerzame periode geworden.

In het bijzonder bedank ik dr. Mieke Struik voor haar begeleiding van het onderzoek bij de politie Noord- en Oost- Gelderland. De ondersteuning bij de toegang tot de datasystemen, vernieuwende inzichten en getoonde interesse heeft mij erg geholpen. Haar positieve en opbouwende kritiek heb ik bijzonder gewaardeerd.

Mijn klasgenoten bedank ik voor de gezellige tijd. In het bijzonder diegene die tijdens het afstuderen interesse hebben getoond en zelfs feedback hebben gegeven op de thesis.

Ten slotte bedank ik mijn familie voor alle steun, die ieder op hun eigen manier, een geweldige bijdrage hebben geleverd aan het mogelijk maken van mijn afstuderen!

Edward Wigger, 24-08-2012

Samenvatting

Dit onderzoek is onderdeel van een landelijk onderzoek naar wapengebruik waarbij een dataverzameling heeft plaatsgevonden voor de politieregio's Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland. Dit onderzoek richt zich op de resultaten van het onderzoek in Noord- en Oost- Gelderland.

Ondanks dat wapens een grote bijdrage hebben in geweldsdelicten, zijn theorieën over wapengebruik beperkt. In dit onderzoek zijn twee criminaliteitstheorieën gebruikt, namelijk de gelegenheidstheorie en de rationele keuze theorie. Aanleiding van het onderzoek is dat de laatste jaren allerlei wetswijzigingen zijn geweest, terwijl er nog maar weinig onderzoek is gedaan naar de aard van het wapengebruik. Doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in welke wapens worden gebruikt en waarom daders gebruik maken van een bepaald type wapen. Vervolgens kan geanalyseerd worden in hoeverre het feitelijke wapengebruik overeenkomt met het huidige wapenbeleid.

Voor het onderzoek zijn wapens gedefinieerd als voorwerpen die feitelijk of potentieel letsel kunnen veroorzaken, variërend van een steen tot aan het klassieke pistool. Daarbij zijn alle geweldsdelicten onderzocht waarbij een wapen is gebruikt, variërend van een ruzie tot aan een roofoverval. Voor het onderzoek is literatuuronderzoek gedaan om te komen tot een theoretisch kader. Vervolgens is een dossieronderzoek uitgevoerd waarbij 500 geweldsdelicten zijn geanalyseerd aan de hand van een checklist (zie bijlage 1). Ten slotte zijn beleidsdocumenten doorgenomen en interviews gehouden om inzicht te krijgen in het landelijke en regionale wapenbeleid.

Wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland

Eerst is onderzocht welke wapens gebruikt worden in geweldsdelicten. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden tussen vuur-, steek-, slag- en andersoortige wapens. Bij de vuurwapens gaat het vooral om alarm- en gasdrukpistolen; bij steekwapens is de grootste categorie keukenmessen en zakmessen; bij slagwapens gaat het vooral om staven, stokken, pijpen en knuppels; bij andersoortige wapens worden vaak voertuigen, glas en stenen gebruikt. Hieruit blijkt al dat het grootste deel van de wapens bestaat uit zogenoemde gelegenheidswapens; een middel dat niet ontworpen is om letsel te veroorzaken, maar wel ter plekke wordt gebruikt als wapen. Procentueel is 65% van de steekwapens, 54% van de slagwapens en 75% van de andersoortige wapens een gelegenheidswapen.

De verscheidenheid in de verschillende type wapens maakt het moeilijk een eenduidig antwoord te geven op hoe een dader tot een keuze voor een wapen komt. Een keukenmes is een heel ander steekwapen dan een stiletto en een luchtdrukpistool is een ander soort wapen dan een echte revolver. Toch kunnen we op basis van de analyse (significante) verschillen zien in de keuze voor type wapens. Uit de analyse blijkt dat vuurwapengebruikers vaker *planmatig* te werk gaan dan andere wapengebruikers. Zij kiezen vaker *weloverwogen* voor een vuurwapen en gebruiken deze ook vaker *weloverwogen*. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat van een vuurwapen een hoge mate van dreiging uitgaat en de verwachte gevolgen van het gebruik van een vuurwapen groot zijn. Uit het onderzoek blijkt dat wapens vooral gebruikt worden om te *dreigen* (60% van het wapengebruik). Slechts een enkele keer wordt er geschoten (2%). Iets vaker wordt een wapen gebruikt om te steken (9%) of te slaan (11%). In de overige gevallen wordt het wapen gebruikt door te gooien of bedwelmen met bijvoorbeeld pepperspray (18%).

Een vuurwapen is bovendien geschikter voor *slachtoffermanagement*. Het gebruik van een vuurwapen voorkomt vaker een worsteling en heeft minder vaak letsel tot gevolg dan een ander wapen. Blijkbaar zijn daders zich bewust van de gevolgen van het gebruik van een dodelijk wapen. Het doel lijkt niet om het slachtoffer te verwonden, maar eerder het behalen van het doel bijvoorbeeld geld, bedreigen en intimideren van het slachtoffer of het voorkomen van weerstand van het slachtoffer.

Ten slotte wordt een vuurwapen vaker gebruikt in *vermogensdelicten*. Mogelijk verwacht de dader met een vuurwapen eerder zijn doel te bereiken dan wanneer hij een ander wapen gebruikt. Slotconclusie is dat de keuze voor een vuurwapen op een meer rationele manier tot stand komt dan de keuze voor een steek- slag- en andersoortige wapens.

Vuurwapens worden volgens de gelegenheidstheorie vaker gebruikt wanneer de *sociale controle laag* is. De verklarende variabelen hiervoor zijn dat dader en slachtoffer vaker *onbekenden* zijn, deze vaker *binnenshuis* wordt gebruikt en op *tijden* wanneer het donker is. Slagwapens en andersoortige wapens worden vaker gebruikt op plaatsen waar de *sociale controle hoger* is; *buiten* en in het bijzijn van een *groep*. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat daders veronderstellen dat de straf voor het gebruik van slag- en andersoortige wapens lager is dan voor een vuur- of steekwapen. Ook is de dader mogelijk in de veronderstelling dat de kans op een dodelijke afloop voor het slachtoffer minder groot is dan wanneer de dader een vuur- of steekwapen gebruikt.

De kwetsbaarheidshypothese, waarin de verwachting was dat fysiek zwakke daders eerder een vuurwapen zouden gebruiken tegenover een fysiek sterk slachtoffer, blijkt niet te kloppen. Vooral jong volwassen mannen kiezen voor een type vuurwapen. Ook opvallend is dat vrouwen relatief vaak slachtoffer zijn van vuurwapengebruik. Een verklaring hiervoor is dat de keuze voor een vuurwapen en een fysiek zwakke dader (een vrouw) de grootste kans heeft op het bereiken van het doel voor de dader.

Beleidsmaatregelen

De focus van het ministerie van Veiligheid ligt op aanscherping van de wet- en regelgeving door meer wapens te verbieden, de vergunningverlening nog strenger te maken en sportschutters verder te belasten door bijvoorbeeld de omkering van de bewijslast. De vraag is in hoeverre criminelen zich laten afschrikken door verdere aanscherpingen van wet- en regelgeving, en of recreatieve wapengebruikers niet onnodig beperkt worden. Uit de analyse is gebleken dat de wapens gebruikt in geweldsdelicten of 1) niet vergunningsplichtig zijn of 2) illegaal in bezit van de betreffende persoon. Slechts voor één wapen is een vergunning afgegeven. De categorie niet vergunningsplichtige 'wapens' zijn vooral *gelegenheidswapens*, welke gezien de aard van het object niet realistisch is om deze te verbieden, zoals een keukenmes. Bovendien blijkt uit de literatuur dat meer (restrictieve) wet- en regelgeving niet bewezen effectief is. Het recent ingevoerde verbod op stiletto's, valmessen en vlindermessen lijkt in dat licht niet effectief, vooral gezien het grote aantal gelegenheidssteekwapens zoals keukenmessen. De analyse laat zien dat deze wapens al veel gebruikt worden in geweldsdelicten.

Extra strafmaatregelen bij het gebruik van een vuurwapen, in combinatie met hulpverlening voor psychologische problemen of verslavingen, kunnen effectief zijn. Uit het onderzoek is gebleken dat vuurwapengebruikers over het algemeen rationeler zijn en dus meer rekening houden met de kosten van hun daad. Strafverhoging heeft mogelijk een afschrikkend effect, hoewel overtuigend bewijs voor een lange termijn effect nooit is gevonden.

Om het aantal (gelegenheids)wapens te verminderen kunnen vaker veiligheidsrisicogebieden aangewezen worden. Daarbij kunnen periodiek gerichte acties uitgevoerd worden zoals extra surveillance, preventief fouilleren en het plaatsen van detectiepoortjes. Ook kunnen schone straten, het vastzetten van meubilair en een verbod op voertuigen in veiligheidsrisicogebieden zorgen voor een vermindering van de gelegenheid. Een intensief contact tussen politie, burgers en horecaondernemers kan bijdragen aan een vermindering van de gelegenheid en tijdige meldingen aan de politie.

Ten slotte kan meer registratie leiden tot een meer structurele aanpak van wapengebruik in geweldsmisdrijven. Meer informatie over het type wapen, de herkomst van het wapen, het motief van het wapengebruik kan zorgen voor betere onderzoeksmogelijkheden. Op basis van onderzoek kan een beter model gemaakt worden van het wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland, op basis waarvan beleidsmaatregelen genomen kunnen worden.

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting.....	4
1. Inleiding	7
2. Onderzoeksontwerp.....	8
3. Theoretisch kader	14
4. Beschrijving wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland.....	21
5. Resultaten	36
6. Afstemming beleid op feitelijk wapengebruik.....	45
7. Conclusie, aanbevelingen & discussie.....	50
Literatuur.....	56
Bijlage 1 Checklist dossieronderzoek	58
Bijlage 2: Overzicht vuurwapengebruik in geweldsdelicten	61

1. Inleiding

Wapens worden gebruikt in ongeveer 24% van alle geweldsdelicten in Engeland en Wales. In de Verenigde Staten bij een kwart van de delicten wapens gebruikt. De meest gebruikte wapens in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten zijn messen en vuurwapens (Brennan, Moore & Shepherd, 2010). Het gebruik van wapens verhoogt de ernst van het letsel naar slachtoffers, maar er is weinig bekend over de karakteristieken van gewelddadige daders die een wapen gebruiken (Brennan & Moore, 2009). In dit onderzoek wordt een beschrijving gemaakt van het wapengebruik in geweldsdelicten in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland. Vanuit een tweetal criminaliteitstheorieën, de rationele keuze theorie en de gelegenheidstheorie, wordt gezocht naar een verklaring voor de keuze van een type wapen door daders in geweldsdelicten. Inzicht in wapengebruik kan van waarde zijn voor het ontwikkelen van nieuw beleid. Immers, voordat effectief maatregelen genomen kunnen worden om gewapend geweld terug te dringen, moeten we weten waarom het *gebeurd*.

Ondanks dat wapens een grote bijdrage hebben in geweldsdelicten, zijn theorieën over wapengebruik beperkt (Brennan & Moore, 2009). Enkele internationale onderzoeken geven een theoretische achtergrond over het gebruik van wapens in geweldsdelicten. Brennan & Moore (2009) beschrijven kort een tweetal theorieën over wapen gerelateerd gedrag, namelijk de rationele keuze theorie (Harding, 1993) en de gelegenheidstheorie (Wilkinson & Fagan, 2001). In dit onderzoek zijn beide theorieën het vertrekpunt om het wapengebruik in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland te kunnen verklaren. Het onderzoek moet inzicht geven in de wapens die gebruikt worden in geweldsdelicten, welke werkwijze daders gebruik en onder welke omstandigheden dit gebeurt.

2. Onderzoeksontwerp

2.1 Wapengebruik

Dit onderzoek beperkt zich tot het *gebruik* van *wapens* in *gewelddelicten*. Hiervoor moeten drie begrippen nader gedefinieerd worden. Een wapen kan ieder voorwerp zijn dat ontworpen of aangepast is om fysiek letsel te veroorzaken (Brennan & Moore, 2009). In dit onderzoek worden alle voorwerpen meegenomen die in de registraties genoemd zijn waarmee (potentieel) fysiek letsel is veroorzaakt. Daarnaast kan een onderscheid worden gemaakt tussen wapens en gelegenheidswapens. Echte wapens zijn bijvoorbeeld een pistool, vlindermes, pepperspray en dergelijke. Een gelegenheidswapen is een middel dat niet ontworpen is om letsel te veroorzaken, maar wel ter plekke wordt gebruikt als wapen (Van der Laan en Nijboer, 2000). Voorwerpen als een schaar, keukenmes, hamer of een glas zijn in eerst instantie niet bedoeld om fysiek letsel te veroorzaken, maar kunnen wel gebruikt worden als een wapen.

Daarnaast moet het gebruik van het wapen gedefinieerd worden. Onder het gebruik van het wapen valt bijvoorbeeld dreigen, schieten, steken, slaan, gooien. Voor de duidelijkheid is dat dus niet het dragen van een wapen. Volgens Brennan & Moore (2009) wordt in de literatuur onvoldoende onderscheid gemaakt tussen het *dragen* en het *gebruiken* van een wapen. Beide gedragingen zouden volgens de auteurs nog wel eens verschillende motieven en uitkomsten met zich mee kunnen brengen. In dit onderzoek wordt het onderscheid duidelijk wel gemaakt en wordt gefocust op het *gebruik* van wapens.

In dit onderzoek worden alle afgeronde opsporingsonderzoeken meegenomen waarbij sprake is van een gewelddelict en waarbij gebruik gemaakt is van een wapen. Een gewelddelict kan variëren van uitgaansgeweld tot een gewapende roofoverval.

2.2 Onderzoeksvragen

In de eerste fase van dit onderzoek wordt ingegaan op de keuze van de dader voor een bepaald type wapen. Voordat verklaard kan worden waarom daders kiezen voor een bepaald type wapen, moet inzicht worden verkregen in welke wapens gebruikt worden, op welke wijze en onder welke omstandigheden wapens gebruikt worden.

1. Welke wapens worden gebruikt bij geweldsdelicten in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland in de periode 2006-2010?
2. Op welke wijze wordt gebruik gemaakt van wapens bij geweldsdelicten in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland in de periode 2006-2010?
3. Onder welke omstandigheden wordt gebruik gemaakt van een bepaald type wapen bij geweldsdelicten in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland in de periode 2006-2010?
4. Waarom kiezen daders voor een bepaald type wapen in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland in de periode 2006-2010?

In de tweede fase van het onderzoek wordt ingegaan op de preventieve maatregelen om het wapengebruik te verminderen. Eerst worden de huidige preventieve maatregelen in kaart gebracht en vervolgens worden de huidige maatregelen vergeleken met het huidige wapengebruik in de regio. Doel van het onderzoek is om tot nieuwe inzichten komen en op basis van de steekproef aanbevelingen te formuleren voor de aanpak van wapengebruik in geweldsdelicten. De volgende deelvragen staan hierbij centraal:

1. Welke preventieve maatregelen zijn genomen om gewelddadige incidenten met wapens te voorkomen in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland in de periode 2006-2010?
2. In hoeverre komen de doelstellingen voor de preventieve maatregelen overeen met het huidige wapengebruik in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland?
3. Welke preventieve maatregelen kunnen genomen worden om het wapengebruik in geweldsincidenten te verminderen?

2.3 Afbakening

Onderzoeksgebied

De dataverzameling in dit onderzoek is onderdeel van het onderzoek van *Drs. M.S. De Vries*. Voor haar onderzoek worden in totaal 1.000 opsporingsonderzoeken geanalyseerd in twee politieregio's, namelijk Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost- Gelderland. De keuze hiervoor is gemaakt omdat beide regio's van elkaar verschillen qua aard en omvang en mogelijk ook voor wat betreft de aard van geweldsdelicten. In het onderzoek wordt een analyse gemaakt van het wapengebruik in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland (Figuur 1). Het gebied kenmerkt zich door zowel landelijk gebied (Achterhoek, IJsselstreek) als grote steden (Apeldoorn) en middelgrote steden (Doetinchem, Zutphen). Op deze manier kan een beeld geschetst worden van zowel het wapengebruik in landelijke als stedelijke gebieden. Daarnaast kunnen eventuele verschillen tussen beide gebieden in kaart worden gebracht.

Figuur 1: Werkgebied politieregio Noord- en Oost- Gelderland

Geweldsdelicten

Alle geweldsdelicten waarbij mogelijk een wapen gebruikt wordt en waarbij sprake is van feitelijk of potentieel letsel. Geweldsdelicten voorkomend in de steekproef zijn bedreigingen, openlijke geweldplegingen, eenvoudige- en zware mishandeling, overvallen, chantage en afpersing, en diefstal met geweld.

Wapens

Een wapen kan gedefinieerd worden als een middel dat ontworpen of aangepast is om fysiek letsel te veroorzaken (Brennan & Moore, 2009). Dit onderzoek richt zich op het gebruik van alle wapens en middelen die gebruikt worden bij geweldsdelicten waarbij sprake was van feitelijk of potentieel fysiek letsel. In dit onderzoek is een onderscheid gemaakt tussen vuurwapens, andersoortige schietwapens, steekwapens, slagwapens en andersoortige wapens.

Tabel 1:

Type wapen	Voorbeelden
Vuurwapen	Pistool, geweer, hagelgeweer, revolver
Steekwapens	Vlindermes, valmes, stiletto, keukenmes, werpmes, schaar
Slagwapens	Knuppel, boksbeugel, bijl, ploertendoder, hamer
Overige wapens	Traangas, pepperspray, stroomstootwapen

Preventie

Het definiërend kenmerk van preventie is dat, anders dan bij strafrechtelijke reacties, wordt ingegrepen in processen, *vóórdat* er een delict is gepleegd (van Dijk e.a. 2002). Preventiemaatregelen kunnen zich zowel richten op het slachtoffer, als op de dader en de omgeving. Daarnaast kan een onderscheid worden gemaakt tussen primaire (gericht op de hele bevolking) preventie, secundaire (groepsgerichte) preventie en tertiaire (herhaald slachtofferschap en herhaald delinquent gedrag) preventie.

Preventieve maatregelen betreffen ook wet- en regelgeving welke ten doel hebben wapengebruik af te schrikken door middel van straffen. Volgens Wright, Rossi & Daly (1983, p. 276-278) moet bij potentiële wapenwetgeving rekening worden gehouden met een aantal te verwachten effecten, namelijk eind-, tussenliggende- en neveneffecten. Eindeffecten zijn bijvoorbeeld vermindering van het aantal wapens in criminaliteit, minder wapens in handen van criminelen of minder wapens van bepaalde types zoals handvuurwapens. Tussenliggende effecten zijn effecten verwacht in het wapen distributiesysteem en patronen in het wapengebruik, zoals het verhogen van de kosten voor wapenbezit en gebruik. Tot slot zijn mogelijke neveneffecten verplaatsing naar andere wapens, verhoging van de kosten van het justitieel systeem en beperkingen voor wapengebruikers voor recreatieve doeleinden.

2.4 Onderzoeksmethoden

Het onderzoek geeft zowel een beschrijving van het wapengebruik als een verklaring van de keuze voor een type wapen door daders. Volgens Keith F. Punch (2006) is een goede eerste stap in uitleggen waarom iets gebeurt te beschrijven *wat* precies gebeurt. Hij stelt ook dat een studie meer moet doen dan enkel beschrijven, omdat verklarende kennis krachtiger is dan beschrijvende kennis. In de eerste fase van dit onderzoek zal dan ook beschreven worden welke wapens gebruikt worden, op welke wijze dit plaatsvindt en onder welke omstandigheden dit gebeurd. Daarna wordt op basis van de twee genoemde criminaliteitstheorieën en de verzamelde data, een verklaring gegeven voor waarom daders kiezen voor een bepaald type wapen.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Ten eerste heeft een literatuurstudie plaatsgevonden waarin twee criminaliteitstheorieën bestudeerd worden, de rationele keuze theorie en de gelegenheidstheorie. Op basis van de literatuur worden hypothesen geformuleerd over de te verwachten uitkomsten van het onderzoek. Op basis van de literatuur is een checklist (zie bijlage 2) samengesteld waarin de variabelen van het onderzoek staan beschreven.

In voorgaand onderzoek is al eens gebruik gemaakt van interviews met daders voor motieven van vuurwapengebruik (Maalsté e.a., 2002). Met dit dossieronderzoek wordt een kwantitatieve analyse mogelijk gemaakt. De verwachting is dat op basis hiervan nieuwe inzichten verkregen worden voor de aanpak van gewelddadig wapengebruik.

Bij het analyseren van de opsporingsonderzoeken moet rekening worden gehouden met een aantal methodologische aspecten. Ten eerste zijn de opsporingsonderzoeken ingevuld door verschillende politiefunctionarissen. Bij het invullen van het opsporingsonderzoek wordt gebruik gemaakt van een standaard formulier en een groot deel vrije tekst. Het invullen van het standaard formulier gebeurt niet altijd volledig. Dit kan komen doordat de informatie over het geweldsdelict beperkt is of doordat het standaardformulier onvolledig is ingevuld. Daarnaast wordt vaak gebruik gemaakt van de vrije tekst, die naar eigen inzicht wordt ingevuld met extra informatie over het geweldsdelict. Een voorbeeld is de nauwkeurigheid waarmee het type wapen is omschreven. Behalve een omschrijving van het soort wapen (schiet-, steek- of slagwapen) is het type of merk van het wapen van belang. Ten tweede bestaat er een kans dat niet al het wapengebruik wordt gerapporteerd. Een crimineel zal niet snel aangifte doen van bedreiging of een aanval met een wapen. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat hierdoor systematisch delictsoorten of wapenincidenten ontbreken. Ten slotte kunnen meetfouten ontstaan doordat het invullen onderhevig is aan de interpretatie van de onderzoeker.

Steekproef en data verzameling

Het dossieronderzoek betreft 500 afgeronde opsporingsonderzoeken van geweldsdelicten in de periode 2006-2010. Gezien de totale populatie (1912 geweldsincidenten met een wapen¹) moet de steekproef groot genoeg zijn. Er is geen reden om aan te nemen dat de spreiding in de totale populatie zo groot is dat deze in zijn geheel onderzocht moet worden. Bovendien vindt de selectie *random* plaats. Dit gebeurt wel op basis van een aantal selectiecriteria, namelijk: de te onderzoeken periode (2006-2010), alle geweldsdelicten met gebruikmaking van een wapen en waarbij deze zijn ingevuld in het opsporingsonderzoek. Op basis van de resultaten van het dossieronderzoek kan een weergave van het wapengebruik in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland gepresenteerd worden. De informatie uit de opsporingsonderzoeken worden aan de hand van de checklist verzameld. De variabelen in de checklist zijn opgesteld op basis van aannames uit de rationele keuze theorie en de gelegenheidstheorie. Dat wil zeggen, om de aannames uit de theorie te kunnen testen, worden deze vertaald naar concrete omstandigheden die een indicator vormen voor wapengebruik. Een voorbeeld hiervan is de mate van sociale controle ten tijde van het wapengebruik. Sociale controle is vertaald naar concrete omstandigheden zoals het tijdstip (donker, licht), pleegplaats (buiten, binnen), de relatie tussen dader en slachtoffer (bekend, onbekend).

Data-analyse

De informatie uit de checklist wordt gecategoriseerd en verwerkt met het statistische programma SPSS (versie 17.0). De verklarende variabelen zoals weergegeven in de checklist zijn veelal nominaal. Slechts een enkele variabele is gemeten op ratio meetniveau. Codering van de nominale variabelen vindt plaats in SPSS door middel van het toewijzen van nummers aan de waarden van de variabele. Met behulp van de multinominale logistische regressie wordt het effect van de verklarende variabelen op de nominale uitkomst variabele 'type wapen' geanalyseerd.

¹ Cijfers politie Noord- Oost- Gelderland. De totale populatie is mogelijk groter doordat 1) niet alle wapenincidenten als zodanig zijn gerapporteerd en 2) niet van alle wapenincidenten aangifte wordt gedaan.

Fase 2

Voor de tweede fase van het onderzoek worden de huidige preventieve maatregelen in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland in kaart gebracht en wordt dit afgezet tegen de analyse die in fase 1 is gemaakt. In fase 1 is inzichtelijk gemaakt welke wapens worden gebruikt, welke werkwijze wordt gehanteerd en onder welke omstandigheden dit gebeurt. Bovendien is duidelijk geworden welke theorie de meest verklarende waarde heeft, of welke theorie op welk wapengebruik van toepassing is. In fase 2 wordt deze analyse afgezet tegen de huidige preventieve maatregelen in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland. De vraag is of het huidige beleid overeenkomt met het huidige wapengebruik. Eerst wordt inzichtelijk gemaakt welke huidige maatregelen worden genomen. Hiervoor worden interviews gehouden. Bij de politie Noord- en Oost- Gelderland zijn een tweetal wapendeskundigen geïnterviewd. Deze interviews moeten inzicht geven in de maatregelen die de politieregio heeft genomen ter preventie van wapengebruik. Daarnaast worden beleidsdocumenten, waarin preventiemaatregelen en de gestelde doelen staan genoemd, geanalyseerd. In de tweede fase van het onderzoek moet duidelijk worden of de huidige preventiemaatregelen aansluiten bij de daadwerkelijke problematiek in de regio.

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van eerder onderzoek naar het gebruik van wapens in criminaliteit. Op basis van de rationele keuze theorie en de gelegenheidstheorie zijn hypothesen geformuleerd voor de verklaring van de wapenkeuze door daders. De uitkomstvariabele is het type wapen: een vuurwapen, steekwapen, slagwapen of andersoortig wapen. De verklarende variabelen zijn de factoren die mogelijk van invloed zijn op de keuze van het wapen door de dader. Deze factoren zijn niet altijd rechtstreeks uit de registraties van de politie te halen, maar moeten vertaald worden naar indicatoren. Een voorbeeld is de mate van sociale controle tijdens het wapendelict. Hiervoor zijn vier indicatoren gedefinieerd, namelijk tijdstip (donker, licht), relatie dader slachtoffer (bekend, onbekend), aantal daders (alleen of meer dan één dader) en plaats delict (binnen of buiten).

3.1 Wapenkeuze

Het gebruiken van een wapen is een keuze. Deze keuze kan weloverwogen zijn maar kan ook in een opwelling ontstaan. Wapengebruik waarbij sprake is van fysiek letsel wordt al snel gezien als voorbedacht, gepland gedrag. Dit terwijl gewelddadig wapengebruik impulsief kan zijn. Een voorbeeld van impulsief wapengebruik is het gebruik maken van een object uit de directe omgeving zoals een glas. Voorbedacht wapengebruik heeft betrekking op objecten ontworpen of aangepast om letsel te veroorzaken. Het wapen is dan vaak naar de plaats van delict gebracht door de dader zelf. Tot op heden is geen onderzoek verricht naar verschillen tussen impulsief en voorbedacht wapengebruik door daders (Brennan & Moore, 2009). De gelegenheidstheorie lijkt hierin overeenkomsten te hebben met impulsief gewelddadig wapengebruik, waar de rationele keuze theorie meer voor de hand ligt bij het voorbedachte wapengebruik. Ondanks de grote bijdrage van wapens aan gewelddadig letsel, zijn theorieën over wapen gerelateerd gedrag beperkt. Brennan & Moore (2009) beschrijven kort een aantal theorieën over wapengebruik, afgeleid uit de rationele keuze theorie (Harding, 1993) en de gelegenheidstheorie (Wilkinson & Fagan, 2001).

3.2 Rationele keuze theorie

Één van de manieren om de keuze voor een wapen te verklaren is het gebruik maken van bestaande criminologische theorieën. In deze paragraaf wordt vanuit het rationele keuze perspectief naar factoren gezocht die de keuze voor een wapen kunnen beïnvloeden. De centrale vraag is dan ook waarom kiest een dader, vanuit het rationele keuze perspectief, voor een bepaald type wapen en hoe komt een dader tot deze keuze?

Een verklaring hiervoor kan gevonden worden door het besluitvormingsproces van een dader te analyseren. De rationele keuze theorie (Cornish & Clark, 1986) beschrijft hoe een dader komt tot een bepaalde keuze. De theorie gaat uit van een kosten- baten analyse van de dader. De dader maakt een afweging tussen de mogelijke kosten en baten van een misdaad. Opbrengsten kunnen bijvoorbeeld geld, waardevolle spullen of seksuele voldoening zijn. Daarnaast neemt de potentiële dader de mogelijke kosten in overweging, zoals de pakkans en eventuele strafrechtelijke sancties. Indien de baten hoger zijn dan de kosten, gaat de dader over tot het plegen van het delict (Cornish and Clark, 1986). Ten slotte stellen de auteurs dat de beslissing om over te gaan tot criminaliteit verschilt per delict. Voor elk delict type kan een ander beslissingsmodel gemaakt worden.

Het startpunt voor een analyse van criminaliteit vanuit het rationele keuze perspectief, zijn de aannames dat misdadigers zichzelf willen bevoordelen met het criminele gedrag; dat dit proces keuzes en beslissingen met zich meebrengt; hoe beperkt deze soms ook zijn; en dat deze processen een mate van rationaliteit kennen; hoewel het proces kan worden beperkt door grenzen van tijd en het vermogen en de beschikbaarheid van relevante informatie (Cornish and Clarke, 1986). Ook het gebruik van een wapen kan een rationele afweging zijn.

3.3 Rationeel wapengebruik

De rationele keuze theorie gaat uit van een berekenende dader die zorgvuldig de kosten en baten van het te plegen delict afweegt. Cook (1991) stelt de hypothese dat “overvallers die zich bezighouden met het plannen van een misdaad en daarmee grote opbrengsten willen behalen, moeite doen om een geschikt wapen te kiezen. Daders kiezen dan normaal gesproken een type vuurwapen”. In dit onderzoek is de mate van planning gemeten door een beoordeling te geven van de keuze van het wapen; weloverwogen of impulsief en het gebruik van het wapen; weloverwogen of impulsief. Dit is beoordeeld op onder meer uitspraken van de dader en de werkwijze van de dader. Daarnaast is er een duidelijk verschil tussen een dader die een vuurwapen kiest om een overval te plegen (weloverwogen) of een dader die een stoeptegel pakt tijdens een ruzie in het uitgaansleven (impulsief).

Hypothese 1:

Een weloverwogen keuze voor het wapen leidt vaker tot het gebruik van een vuurwapen ten opzichte van een steek- slag- of andersoortig- wapen.

Hypothese 2:

Weloverwogen wapengebruik leidt vaker tot het gebruik van een vuurwapen ten opzichte van een steek- slag- of andersoortig- wapen.

Hypothese 3:

Een vuurwapen wordt vaker gebruikt in vermogensdelicten ten opzichte van een steek- slag- of andersoortig wapen.

Een andere verklarende variabele voor het rationeel handelen van een dader, is het wel of niet meenemen van het wapen naar het plaats delict. De verwachting is dat vuurwapens vaker bewust worden meegenomen naar het plaats delict dan steek- slag- en andere wapens. Deze wapens worden vaker geïmproviseerd op het plaats delict, simpelweg omdat deze normaliter vaker voor de hand liggen dan een vuurwapen.

Hypothese 4:

Vuurwapens worden vaker meegenomen naar het plaats delict ten opzichte van een steek- slag- of andersoortig- wapen.

Ten tweede kan een wapen een bepaalde *operationele waarde* hebben, waarmee een dader het gewenste doel kan bereiken (Brennan & Moore, 2009). Het ultieme doel van het gebruik van een wapen hoeft niet het verwonden of vermoorden van het slachtoffer te zijn, maar eerder geld, seksuele voldoening, respect, aandacht of het vernederen en domineren van een slachtoffer (Kleck & McElrath, 1991; p669-670). In het onderzoek van Cook (1987) worden de gevolgen van een wapenincident verklaard door de dodelijkheid van het wapen. Er wordt gesteld dat vuurwapens dodelijker zijn dan andere wapens. Vuurwapens geven de mogelijkheid om snel en van een afstand zonder veel vaardigheid, moed en gevaar

voor een tegenaanval iemand te vermoorden. Vanwege de dodelijkheid van een vuurwapen, wordt verwacht dat een vuurwapen vaker gebruikt wordt om te dreigen dan een steek- slag- of andersoortig wapen. Een steek-, slag- of andersoortig wapen wordt vaker gebruikt om aan te vallen dan een vuurwapen.

Hypothese 5:

Een vuurwapen wordt vaker gebruikt om te dreigen ten opzichte van een slag- steek- of andersoortig wapen.

Ten derde, de keuze voor een wapen kan ook gezien worden als een rationele methode voor *slachtoffer management* (Harding, 1993). De dader wil de situatie controleren door weerstand van het slachtoffer te voorkomen. De verwachting is dat vanwege de dodelijkheid van een vuurwapen vaker een worsteling met het slachtoffer wordt voorkomen dan wanneer een steek- slag of andersoortig wapen wordt gebruikt. Het voorgaande suggereert dat het gebruik van een vuurwapen minder vaak leidt tot letsel bij zowel de dader als het slachtoffer dan een steek- slag- of andersoortig wapen.

Hypothese 6:

Het gebruik van een vuurwapen leidt minder vaak tot een worsteling dan wanneer een steek- slag- of andersoortig wapen wordt gebruikt.

Hypothese 7:

Het gebruik van een vuurwapen leidt minder vaak tot letsel bij de dader en het slachtoffer, dan wanneer een steek- slag- of andersoortig- wapen wordt gebruikt.

De opbrengsten zijn vaak direct duidelijk en zeker, terwijl de kosten later duidelijk worden en onzeker zijn. Nagin and Pogarsky (2004, p. 2954) beschrijven dat daders een ‘tendens hebben om de toekomst te devalueren’. Dat wil zeggen, daders zijn meer gefocust op de directe opbrengsten van de misdaad dan op de mogelijke toekomstige consequenties van hun beslissing (Brennan, Moore & Shepherd, 2010). Dit suggereert dat de kosten- baten- afweging van een wapengebruiker meer beïnvloed wordt door de mogelijke baten en minder door de mogelijke kosten.

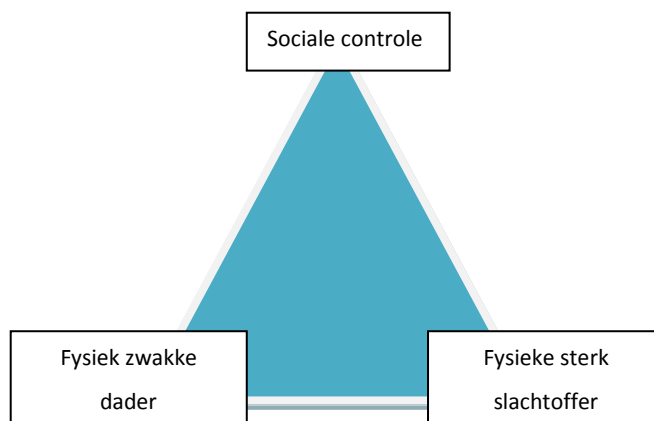
3.4 Gelegenheidstheorie

De gelegenheidstheorie, in de Engelse literatuur ook wel aangeduid als *routine activity* theorie, is een verdere invulling van de rationele keuze theorie van Cornish en Clarke (1986). In deze paragraaf wordt vanuit het gelegenheidsperspectief naar factoren gezocht die de keuze voor een wapen kunnen beïnvloeden. De centrale vraag is dan ook: waarom kiest een dader, vanuit het gelegenheidsperspectief, voor een bepaald type wapen en hoe komt een dader tot deze keuze?

De theorie combineert motieven voor het belanden in een bepaalde situatie met factoren die de ontwikkeling van de situatie beïnvloeden. De gelegenheidstheorie concentreert zich niet op de karakteristieken van de dader maar op de omstandigheden waaronder een misdaad wordt begaan. Ten eerste wordt de keuze voor een wapen volgens de gelegenheidstheorie beïnvloedt door de beschikbaarheid van wapens (Cohen & Felson, 2003). De aanname is dat op het moment een wapen voor handen ligt, de kans groter is dat deze ook gebruikt wordt in een geweldsdelict.

Volgens de theorie ontstaan misdaden door het samenkomen in tijd en plaats van (1) potentiële daders, (2) aantrekkelijke doelwitten en (3) de afwezigheid van bewakers (Cohen & Felson, 1997). Volgens de gelegenheidstheorie bepaalt de situatie primair of een potentiële dader overgaat tot crimineel gedrag. Naarmate de situatie in mindere mate bepaald gedrag vereist, zal de kans toenemen dat daders overgaan tot een geweldsdelict beïnvloed door situationele omstandigheden (Van Dijk e.a. 2002; Wilkinson & Fagan, 2001). Volgens Wilsem & Stobbe (2004) kan wapengebruik verklaard worden door een samenkomen van een lage sociale controle (afwezigheid bewakers), een fysiek zwakke dader (potentiële dader) en een fysiek sterker slachtoffer (geschikt doelwit).

Figuur 2: Gelegenheidsdriehoek voor de keuze van het wapen

3.5 Situationeel wapengebruik

Welke situationele factoren spelen een rol in de keuze van een wapen? In de Verenigde Staten is eerder onderzoek gedaan naar wapengebruik door onder andere Wilkinson en Fagan (2001). Zij stellen dat onder meer de volgende factoren van invloed zijn op wapengebruik. Ten eerste is de afwezigheid van sociale controle van invloed op het overgaan tot wapengebruik. Uit het onderzoek blijkt dat vuurwapenincidenten vaker ontstaan op de hoek van de straat, in ongereguleerde disco's of andere openbare ruimtes met beperkte sociale controle (Wilkinson & Fagan, 2001). Binnen de gelegenheidstheorie bestaat de aanname dat criminaliteit ontstaat door de afwezigheid van bewakers. Om dit meetbaar te maken zijn indicatoren voor de mate van sociale controle gedefinieerd. Sociale controle wordt gemeten aan de hand van een aantal indicatoren, namelijk het plaats delict; binnen of buiten op straat, relatie dader slachtoffer; bekend of onbekend, aantal slachtoffers; één of meer en het tijdstip; donker of licht.

Hypothese 1:

Een lage sociale controle leidt vaker tot het gebruik van een vuurwapen ten opzichte van een steek-, slag- of andersoortig wapen.

Uit de literatuur blijkt dat een wapen vaak wordt gebruikt als middel van *macht*; het vermindert het gevoel van kwetsbaarheid voor de dader, terwijl het de angst en de dreiging bij anderen verhoogt (Brennan, Moore, Shepherd, 2010). Het geeft een dader de kans om een sterker slachtoffer aan te vallen (Cook, 1982). Uit onderzoek blijkt dat vuurwapens vaker gebruikt worden in moorden waarbij de aanvaller ouder en vermoedelijk zwakker is dan het jongere slachtoffer (dat vermoedelijk sterker is) (Kleck & McElrath, 1991; Brennan & Moore, 2009). Uitgaande van deze aanname is de verwachting dat fysiek kwetsbare daders eerder voor een type vuurwapen kiezen dan fysiek sterke daders. Kenmerken voor een fysiek sterke dader zijn een man, ouder dan 16 en jonger dan 45 jaar, groepsverband, nuchtere toestand

(geen gebruik alcohol of drugs) en geen aanwijzing voor een psychische stoornis. Indien een dader voldoet aan drie of meer van deze kenmerken, is deze aangemerkt als fysiek sterk. Een verklaring voor het gebruik van een vuurwapen door fysiek kwetsbare daders, is dat zij hun fysieke kracht moeten compenseren door het gebruik van een vuurwapen, terwijl fysiek sterke daders mogelijk voldoende hebben aan een steek- slag- of andersoortig- wapen.

Hypothese 2 (kwetsbaarheid hypothese):

Fysiek kwetsbare daders kiezen vaker voor een vuurwapen dan voor een steek- slag- of andersoortig wapen.

Behalve een gemotiveerde dader moet er volgens de gelegenheidstheorie een geschikt doelwit zijn. De verwachting is dat wanneer het slachtoffer fysiek sterk is, een dader eerder voor een type vuurwapen kiest. Aangemerkt als fysiek sterk zijn slachtoffers die voldoen aan drie of meer van de volgende kenmerken; ouder dan 16 of jonger dan 45 jaar, man, groep, nuchtere toestand. Als het slachtoffer fysiek kwetsbaar is (jonger dan 16 of ouder dan 55 jaar, vrouw, alcohol of drugsgebruik, slachtoffer is alleen) kan een steek- slag- of andersoortig wapen voldoende zijn voor de dader om zijn doel te bereiken.

Hypothese 3 (kwetsbaarheidhypothese):

Daders kiezen vaker voor een vuurwapen wanneer het slachtoffer fysiek sterk is ten opzichte van een steek-, slag- of andersoortig wapen.

Ten slotte is mogelijk de beschikbaarheid van wapens van invloed op het gebruik van wapens (Cook, 1991; Brennan & Moore, 2008; Kleck & McElrath, 1991). Volgens de gelegenheidstheorie wordt een wapen eerder gebruikt als deze ook voor handen ligt. Voor dit onderzoek zijn uit de literatuur daderkenmerken gegeven waarvan bekend is dat het wapenbezit onder deze groepen bovengemiddeld hoog is, namelijk jonge mannen, drugsgebruikers en allochtonen (Spapens en Bruinsma, 2002). De verwachting is dat de bovengenoemde risicogroepen vaker over een vuurwapen beschikken dan daders die deze kenmerken niet bezitten. Uit de politiepraktijk wordt de verwachting uitgesproken dat daders met antecedenten vaker over een vuurwapen beschikken dan daders zonder antecedenten.

Hypothese 4 (beschikbaarheidhypothese):

Jonge mannen, drugsgebruikers, allochtonen en daders met antecedenten kiezen vaker een vuurwapen *ten opzichte van een steek- slag- of andersoortig wapen.*

3.6 Hypotheses wapengebruik Noord- en Oost- Gelderland

Hieronder is een overzicht gegeven van de hypothesen gesteld vanuit de rationele keuze theorie. Op de volgende bladzijde is een overzicht van de hypothesen afgeleid uit de gelegenheidstheorie weergegeven.

Overzicht hypothesen rationele keuze theorie

	Type wapen			
	Vuur wapen	Steek wapen	Slag wapen	Andersoortig wapen
<i>Rationele dader</i>				
Keuze wapen weloverwogen	+	-	-	-
Gebruik wapen weloverwogen	+	-	-	-
Wapen meegenomen naar plaats delict	+	-	-	-
<i>Slachtoffermanagement</i>				
Voorkomen worsteling	+	-	-	-
Voorkomen letsel slachtoffer	+	-	-	-
Voorkomen letsel verdachte	+	-	-	-
<i>Aard wapengebruik</i>				
Dreigen	+	-	-	-
Aanvallen	-	+	+	+
<i>Type delict</i>				
Vermogensdelict	+	-	-	-
Gewelddelict	-	+	+	+
<i>Pakkans</i>				
Aanhouding	-	+	+	+
In verzekeringstelling	-	+	+	+

+ De verklarende variabele leidt significant vaker tot het gebruik van het type wapen in de weergegeven kolom.

- De verklarende variabele leidt significant minder vaak tot het gebruik van het type wapen in de weergegeven kolom.

Overzicht hypothesen gelegenheidstheorie

	Type wapen			
	Vuur wapen	Steek wapen	Slag wapen	Andersoortig wapen
<i>Mate van planning</i>				
Keuze wapen impulsief	-	+	+	+
Gebruik wapen impulsief	-	+	+	+
Wapen reeds aanwezig op plaats delict	-	+	+	+
<i>Kwetsbare dader</i>	+			
Één dader	+	-	-	-
Leeftijd <16 en >55	+	-	-	-
Vrouw	+	-	-	-
Alcohol- drugsgebruik	+	-	-	-
Aanwijzing psychische stoornis	+	-	-	-
<i>Sterk slachtoffer</i>				
Groep slachtoffers	+	-	-	-
Leeftijd >16 en <55	+	-	-	-
Man	+	-	-	-
Geen alcohol- of drugsgebruik	+	-	-	-
<i>Afwezigheid sociale controle</i>				
Slachtoffer is onbekende	+	-	-	-
Privaat terrein	+	-	-	-
Donker	+	-	-	-
Één slachtoffer	+	-	-	-
<i>Beschikbaarheid</i>				
Antecedenten	+	-	-	-
Drugsgebruikers	+	-	-	-
Jonge mannen	+	-	-	-
Allochtonen	+	-	-	-

+ De verklarende variabele leidt significant vaker tot het gebruik van het type wapen in de weergegeven kolom.

- De verklarende variabele leidt significant minder vaak tot het gebruik van het type wapen in de weergegeven kolom.

4. Beschrijving wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van het wapengebruik in de politieregio Noord- en Oost Gelderland. Eerst wordt inzicht gegeven in het aandeel van wapendelicten in de totale omvang van geweldsdelicten. Vervolgens wordt een antwoord gegeven op de vraag welke wapens worden gebruikt in geweldsincidenten. Daarbij is een classificatie gemaakt naar verschillende type wapens, namelijk vuurwapens, steekwapens, slagwapens en andersoortige wapens. Vervolgens wordt inzicht gegeven in de werkwijze van wapengebruikers, waarbij wordt ingegaan op de aard van het wapengebruik, de keuze van het wapen, doel van het wapengebruik en of daders wapens gebruiken in groepsverband of alleen opereren. Ten slotte wordt de keuze van het wapen verklaard aan de hand van een aantal variabelen. Deze variabelen hebben betrekking op de rationele gedachtegang van de dader en op de omstandigheden van het wapengebruik.

4.1 Welke wapens worden gebruikt in geweldsdelicten

Populatie

Omvang geweld- en wapendelicten

In de onderstaande tabel is een overzicht gegeven van het totale aantal registraties van geweldsdelicten en het aantal *wapendelicten* in de politieregio Noord- en Oost Gelderland. De cijfers betreffen alle registraties van geweldsdelicten uit de periode 2006 tot en met 2010. De delicten variëren van overvallen tot vechtpartijen (zowel met als zonder wapen). Vervolgens is een selectie gemaakt van alle geweldsdelicten waarbij gebruik is gemaakt van een wapen. Wapens zijn alle voorwerpen gemaakt of aangepast om letsel te veroorzaken. Dit varieert van het gebruik van een glas in een discotheek tot aan het klassieke pistool bij een overval. Gemiddeld over de jaren genomen is 5% van het totaal aantal geregistreerde geweldsdelicten een wapenincident. Opvallend is de stijging van het aantal geregistreerde geweldsdelicten in 2009. Een verklaring voor deze stijging is de overgang op een nieuw registratiesysteem bij de politie halverwege 2009, waarbij kleine ruzies ook onder de noemer geweldsdelicten gingen vallen. Ook opvallend is de daling van het aantal wapendelicten.

Tabel 2: Overzicht geweldsdelicten en wapendelicten

Geweldsdelicten Noord en Oost-Gelderland	Totaal periode 2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Totaal aantal geregistreerde geweldsdelicten	41135	7114	6694	6773	9321	11233
Aantal wapendelicten	1912	426	468	481	249	288
% wapen delicten van geweldsdelicten	5%	6%	7%	7%	3%	3%

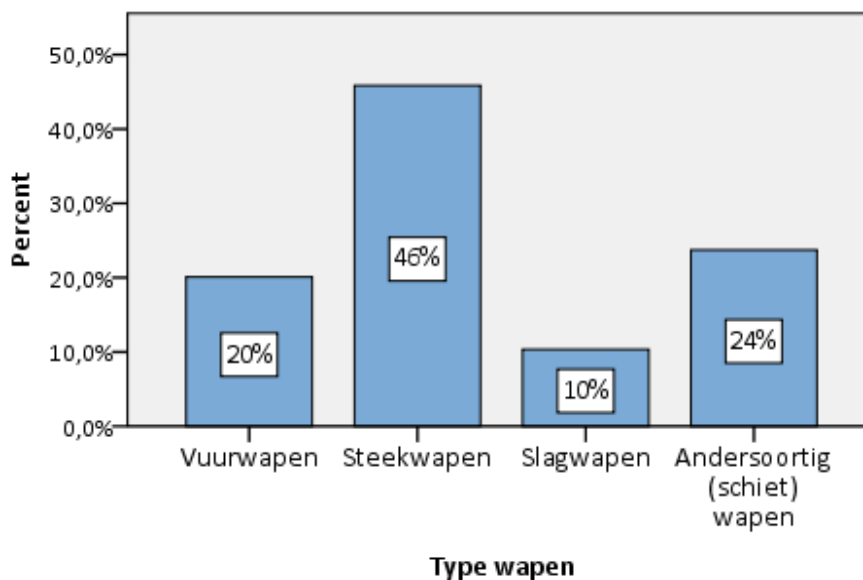
Steekproef

Informatie over het type wapen gebruikt in het geweldsdelict is niet systematisch uit het registratiesysteem van de politie te halen. Dit heeft te maken met 1) de overgang op een ander registratiesysteem in 2009 waarbij gebruik is gemaakt van verschillende definities waardoor cijfers uit verschillende jaren niet met elkaar te vergelijken zijn en 2) geeft het niet de mogelijkheid om meer gedetailleerde informatie te geven over het wapen. Voor het vervolg van de resultaten is gebruik gemaakt van de steekproef van 500 random geselecteerde wapendelicten in de regio Noord- en Oost Gelderland welke aan de hand van de checklist (zie bijlage 1) zijn geanalyseerd.

Type wapens

Uit de dataverzameling blijkt dat bijna de helft van de wapens gebruikt in geweldsdelicten een steekwapen is. Een mogelijke verklaring voor het hoge steekwapengebruik is de makkelijke verkrijgbaarheid van steekwapens, aangezien hier veel voorkomende voorwerpen zoals keukenmessen, zakmessen en scharen onder vallen. Opvallend is ook de categorie vuurwapens, welke verantwoordelijk is voor 20% van het wapengebruik in geweldsdelicten.

Figuur 3: Type wapens

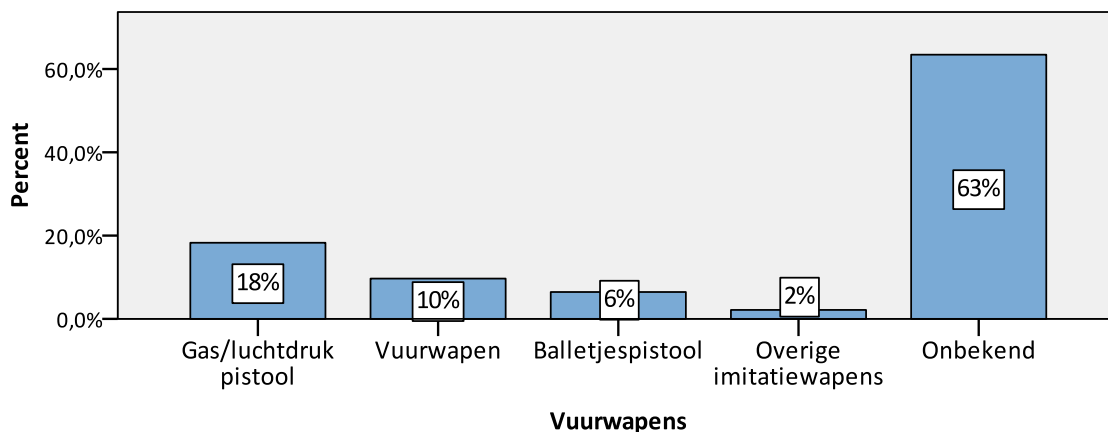

Om een meer gedetailleerd inzicht te krijgen in de verschillende type wapens, wordt per type wapen een beschrijving gegeven van welke wapens precies gebruikt worden.

Vuurwapens

De categorie 'vuurwapens' bestaat voor een groot deel uit onbekende vuurwapens (63%). In de opsporingsonderzoeken is niet duidelijk geworden of het gaat om imitatiewapens of echte vuurwapens. Dit komt doordat het pistool nooit teruggevonden is of doordat het slachtoffer wel een (nep)vuurwapen heeft gezien maar niet heeft kunnen aangeven om welk type vuurwapen het gaat. In 18% van de geweldsdelicten met een vuurwapen wordt gebruik gemaakt van een gas- of luchtdruk- pistool. In 10% van de geweldsdelicten wordt gebruik gemaakt van een echt vuurwapen en in 9% van de geweldsdelicten van een imitatiewapen. In de bijlage is een overzicht gemaakt van de verschillende merken en type vuurwapens die gebruikt zijn (zie bijlage 2).

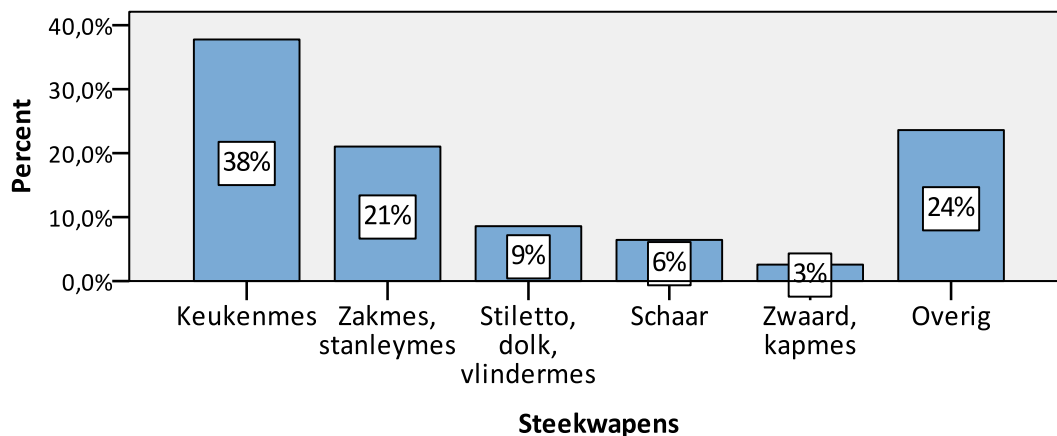
Figuur 4: Verdeling vuurwapens

Steekwapens

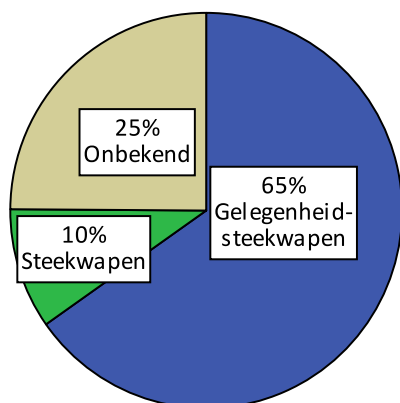
Opvallend in de categorie 'steekwapens' is het aantal keukenmessen (38%). Onder keukenmessen vallen vooral broodmessen, vleesmessen en een klein percentage schillemessen. Slechts 9% van de steekwapens zijn stiletto's, vlindermessen en dolken. In de categorie 'overige steekwapens' vallen niet verder gespecificeerde wapens in de opsporingsonderzoeken, maar ook brievenopeners, pennen en ander scherpe voorwerpen.

Figuur 5: Verdeling steekwapens

Binnen de categorie steekwapens kan een onderscheid gemaakt worden tussen wapens die aangeschaft worden door daders om letsel te veroorzaken en de zogenoemde 'gelegenheidswapens' (Van der Laan & Nijboer, 2000). Een gelegenheidswapen is een middel dat niet ontworpen is om letsel te veroorzaken, maar wel ter plekke wordt gebruikt als wapen. Onder de gelegenheidssteekwapens vallen het keukenmes, zakmes, stanleymes en een schaar. Wapens aangeschaft als steekwapen zijn een stiletto, dolk, vlindermes en het zwaard. In de onderstaande taart is deze verdeling weergegeven. Het overgrote deel betreft gelegenheidswapens, namelijk 55% en maar een klein deel (10%) betreft 'echte' steekwapens. De overige 35% is niet te categoriseren aan de hand van de informatie uit de opsporingsonderzoeken.

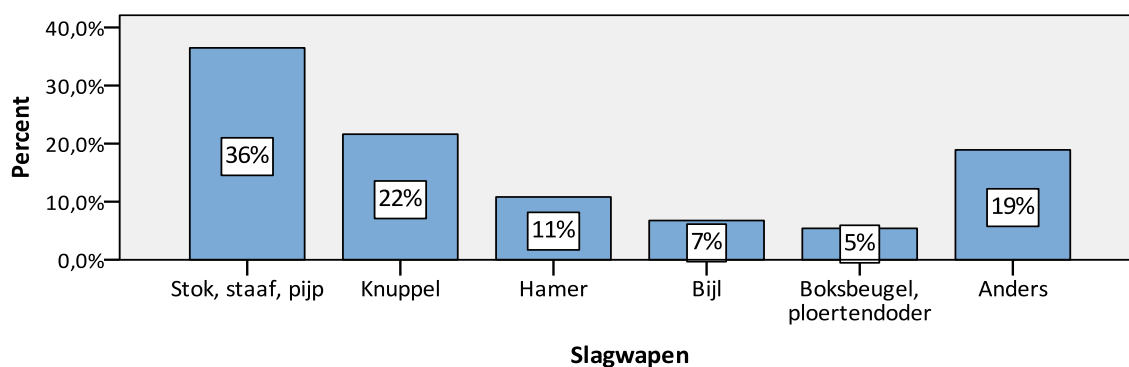
Figuur 6: Verdeling 'gelegenheid steekwapens'

Slagwapens

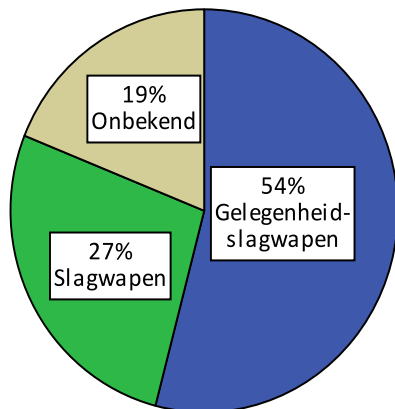
De grootste categorie slagwapens gebruikt in geweldsdelicten zijn stokken, pijpen en staven (36%). Daarnaast worden relatief veel knuppels gebruikt (22%). De overige slagwapens zijn gereedschappen, namelijk hamers (11%) en bijlen (7%). Slechts 5% betreft slagwapens zoals deze ook genoemd zijn in de Wet wapens en munitie, namelijk de boksbeugel en de ploertendoder.

Figuur 7: Verdeling slagwapens

In het onderstaande is een overzicht gegeven van de *gelegenheidslagwapens* en de *slagwapens die zijn aangeschaft om letsel te veroorzaken*. In meer dan de helft (54%) van de gevallen gaat het om een gelegenheidslagwapen (stok, pijp, staaf, bijl en een hamer). In 27% van de gevallen gaat het om echte slagwapens. Hieronder vallen de knuppels, de boksbeugel en ploertendoder. Hoewel een knuppel ook een gelegenheidslagwapen kan zijn, is het geen voorwerp dat logischerwijs voorhanden ligt. Vandaar dat de 'knuppel' binnen de categorie 'gelegenheidslagwapens' is geplaatst.

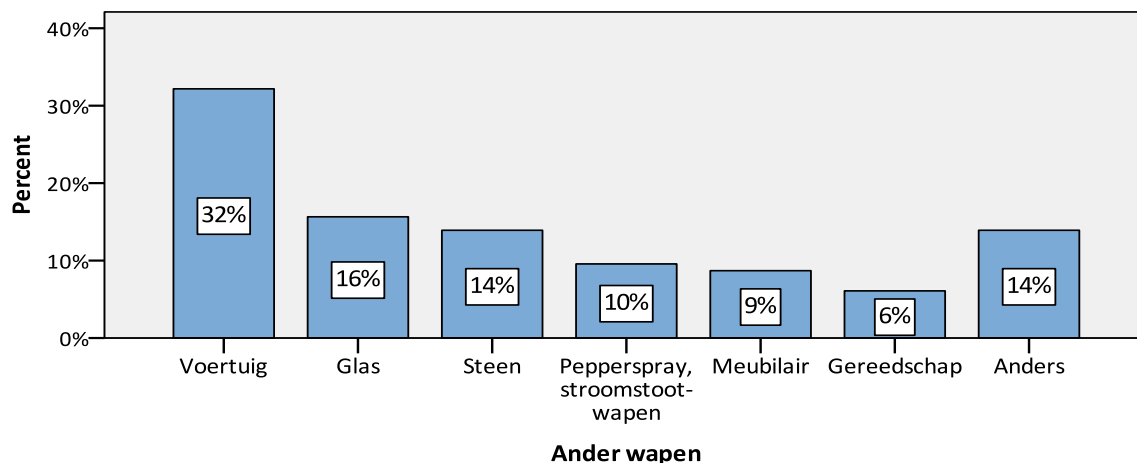
Figuur 8: Verdeling 'gelegenheid slagwapens'

Andersoortige wapens

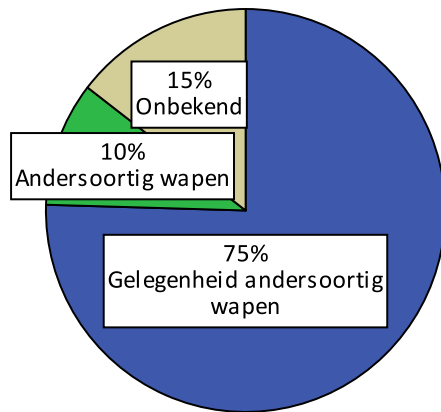
In de categorie andere wapens is een opvallend grote categorie 'voertuigen' (32%). Hieronder vallen alle gemotoriseerde voertuigen zoals auto's, trekkers en brommers. In 10% van de gevallen gaat het om wapens als pepperspray, traangas of een stroomstootwapen. De overige categorieën betreffen gelegenheidswapens als glas, meubilair en gereedschappen.

Figuur 9: Verdeling andersoortige wapens

Het onderstaande diagram geeft een overzicht van de 'gelegenheidwapens' en wapens aangeschaft om letsel te veroorzaken gegeven. In 75% van de gevallen gaat het om gelegenheidswapens (glas, meubilair, voertuig, steen en gereedschap). Slechts 10% zijn echte wapens (pepperspray en stroomstootwapens) en 15% is niet te categoriseren aan de hand van de informatie uit de opsporingsonderzoeken.

Figuur 10: Verdeling 'gelegenheid andersoortige wapens'

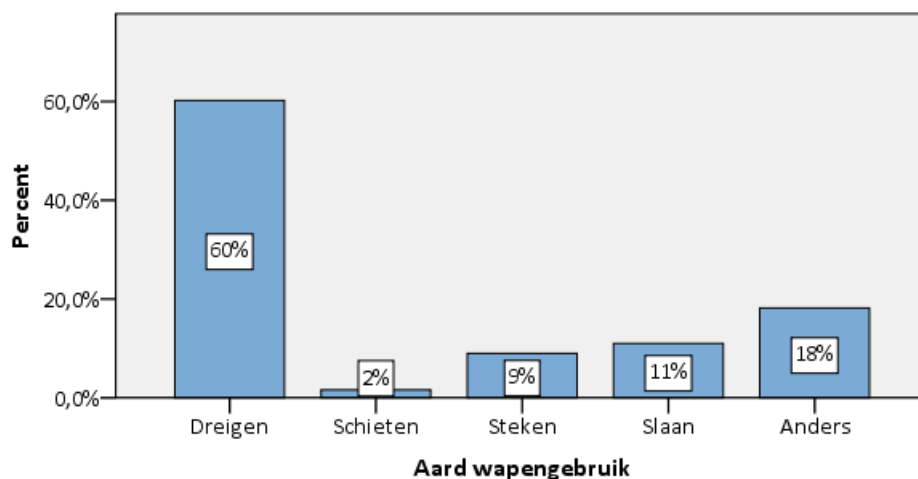
4.2 Werkwijze wapengebruikers

De tweede beschrijvende vraag is wat de werkwijze van wapengebruikers is in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland. Voor welke delicten wordt welk wapen gebruikt? Gaat een wapengebruiker daadwerkelijk over tot een aanval (schieten, steken, slaan) of blijft het vaker bij dreigen? Is de keuze voor het wapen en het gebruik daarvan weloverwogen of kiezen daders impulsief voor een wapen? Wat is het resultaat van het wapengebruik? Wordt het wapen in groepsverband gebruikt? En ten slotte, neemt een dader zijn wapen mee naar het plaats delict of 'improviseert' hij deze op het plaats delict?

Aard wapengebruik

De aard van het wapengebruik kan dreigen, schieten, steken en slaan zijn. In 60% van de geweldsdelicten wordt het wapen gebruikt om te dreigen. Slechts in 2% van de gevallen wordt geschoten, hieronder valt ook het schieten met bijvoorbeeld een balletjespistool. Bij de categorie 'anders' moet gedacht worden aan het gooien of bedwelmen (bijvoorbeeld met pepperspray).

Figuur 11: Aard wapengebruik

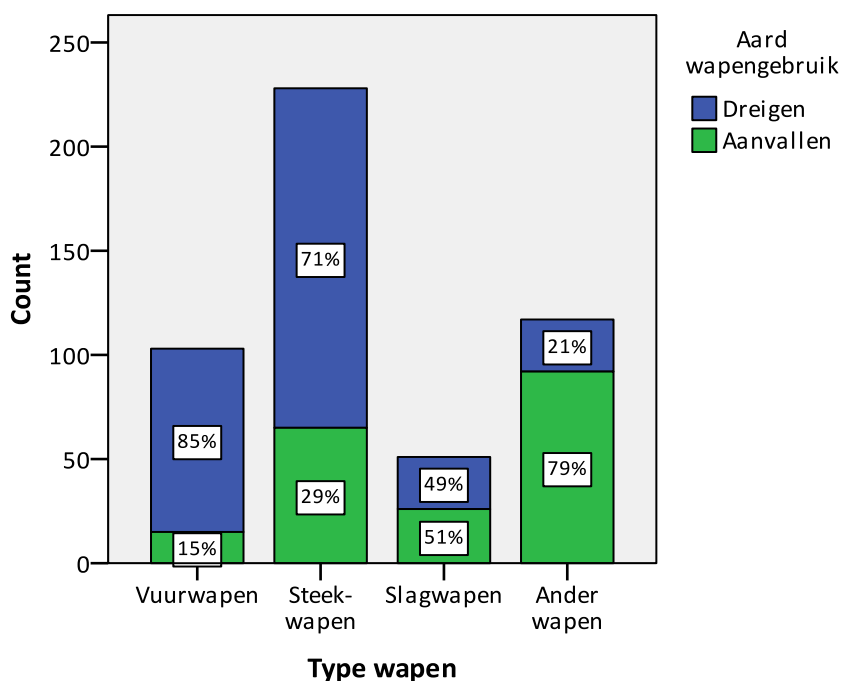

In de volgende tabel is de aard van het wapengebruik afgezet tegen het type wapen. De aard van het wapengebruik is vereenvoudigd naar dreigen en aanvallen (het dreigen, schieten, steken, slaan enzovoort). Vuurwapens worden vooral gebruikt om te dreigen (85% van al het vuurwapengebruik), in de overige gevallen wordt het wapen gebruikt om aan te vallen. Voor een vuurwapen hoeft dat niet altijd schieten zijn, vaker gaat het om slaan met de kolf van het pistool.

Uit registratie:

“... vervolgens werd ik door één van de personen meerdere malen geslagen in mijn gezicht. Ik voelde dat ik met het pistool geraakt werd. Ik voelde de kolf van het pistool hard tegen mijn gezicht aankomen. Ik werd hierbij geraakt op mijn beide jukbeenderen, en op mijn linkeroog”.

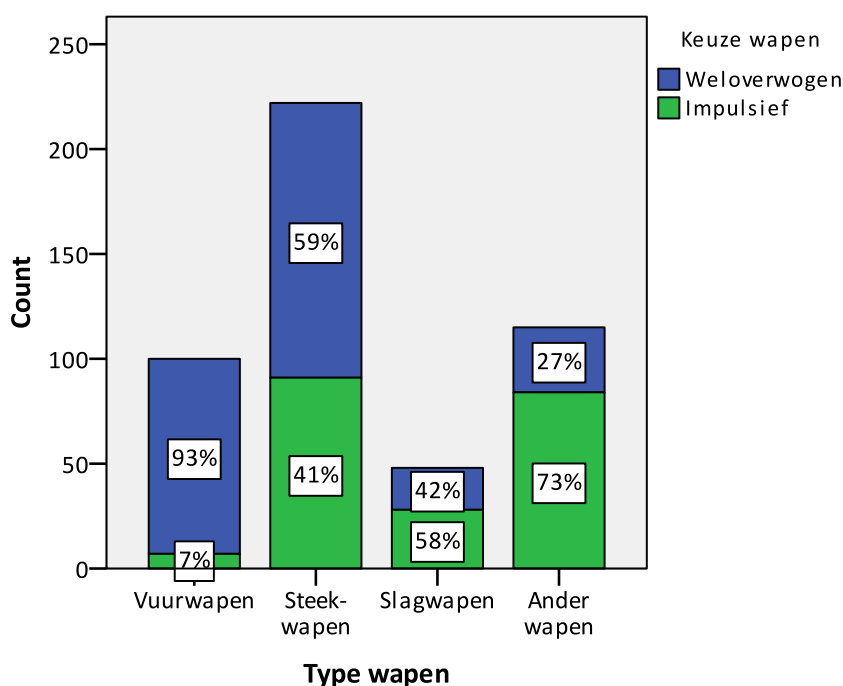
Figuur 12: Aard wapengebruik versus type wapen

Keuze wapen & wapengebruik

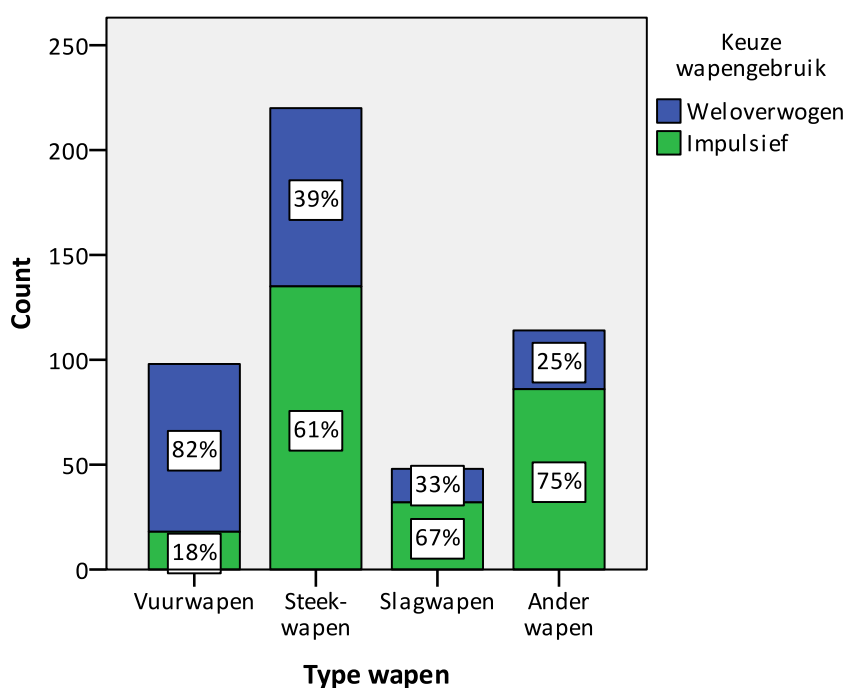
De keuze van het wapen is in 57% van de delicten een weloverwogen keuze van de dader. In 43% van de gevallen is de keuze voor het wapen impulsief. Een weloverwogen keuze wil zeggen dat de dader bewust een wapen meeneemt om een delict te plegen, dat hij nagedacht heeft over welk wapen hij gaat gebruiken en er sprake is van een bepaalde mate van planning. Een impulsieve keuze voor een wapen wil zeggen dat een dader uit een opwelling een wapen kiest, meestal omdat het voor handen ligt. Vooral vuurwapens worden weloverwogen gekozen. Slechts in 7% van de gevallen is het vuurwapengebruik impulsief. Steekwapens worden nog maar in 57% van de gevallen weloverwogen gekozen. Bij 43% van de gevallen is het gebruik dus impulsief. In veel gevallen gaat het om delicten binnenshuis, waar op dat moment keukenmessen voor het grijpen liggen. Slagwapens worden nog vaker impulsief gekozen (58%), bijvoorbeeld doordat thuis of op straat een (geïmproviseerd) slagwapen voor handen ligt.

Figuur 13: Keuze wapen versus type wapen

Een dader kan weloverwogen en impulsief gebruik maken van het wapen. Onder 'gebruik' valt het dreigen, schieten, steken, slaan of op een andere wijze gebruik maken van het wapen. Een dader kan dit weloverwogen doen omdat de dader op voorhand heeft bedacht dat hij bijvoorbeeld iemand wil verwonden, maar kan ook impulsief gebruik maken van het wapen. 44% van het wapengebruik is weloverwogen, terwijl 56% van het wapengebruik impulsief is. Vuurwapens worden overwegend weloverwogen gebruikt (82%). Steek-, slag- en andere wapens worden vaker impulsief gekozen.

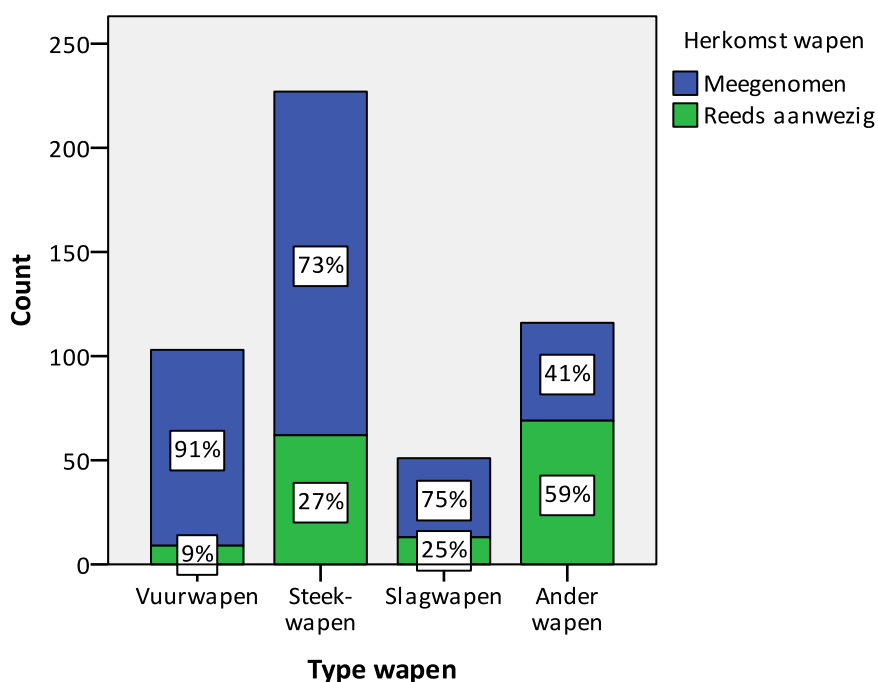
Figuur 14: Keuze wapengebruik versus type wapen

Herkomst wapen

Het meenemen van een wapen naar het plaats delict lijkt een meer rationele benadering van de dader dan wanneer het wapen op het plaats delict vervaardigd wordt. In 68% van het wapengebruik neemt de dader het wapen mee naar het plaats delict. In 31% van de gevallen is het wapen reeds aanwezig op het plaats delict. Slechts in 2% van het wapengebruik wordt het wapen meegenomen door een derde persoon. Vooral vuurwapens worden doelbewust meegenomen naar het plaats delict om een delict te plegen. In 9% van de gevallen is het vuurwapen reeds aanwezig op het plaats delict, bijvoorbeeld als het wapen thuis ligt en daar een delict ontstaat. Bij steek- en slagwapens gaat het om een kwart van de wapendelicten dat het wapen reeds aanwezig is. Bij de categorie andere wapens is het percentage wapens dat reeds aanwezig is opvallend groter. Dit is vooral te verklaren door het gebruik van gelegenheidswapens als voertuigen, glas en stenen.

Figuur 15: Herkomst wapen versus type wapen

Wapenvergunning

Van de 106 wapenincidenten had slechts één dader een vergunning voor het betreffende wapen. Opgemerkt moet worden dat er vanuit gegaan is dat wanneer de dader een vergunning had voor het vuurwapen, dit in de registratie is opgenomen. Van 57 incidenten kon niet achterhaald worden of de dader een wapenvergunning had, bijvoorbeeld doordat de dader niet opgepakt is.

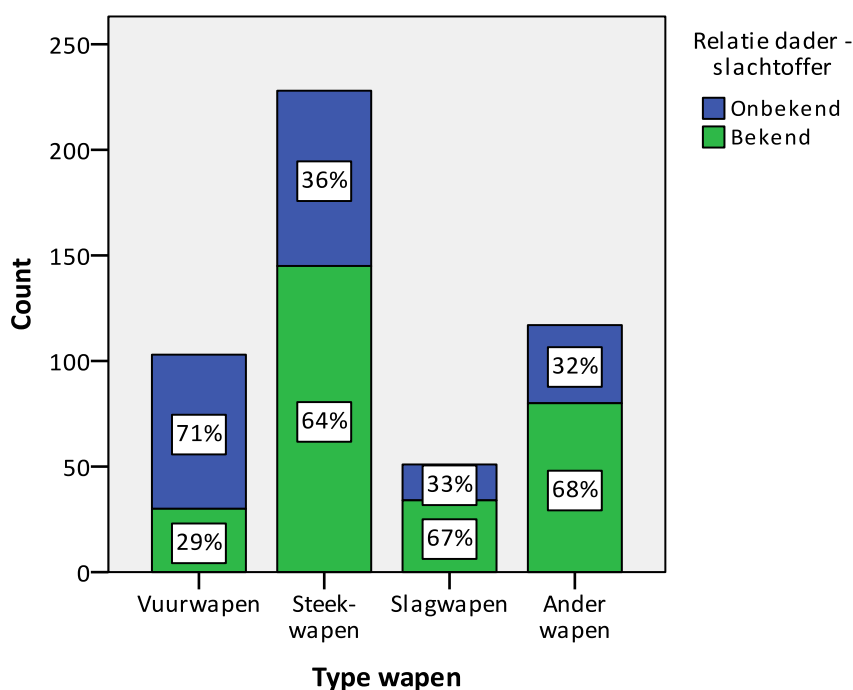
4.3 Omstandigheden

In deze paragraaf wordt de vraag beantwoord onder welke omstandigheden verschillende type wapens worden gebruikt in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland. Wat is de relatie tussen de dader en het slachtoffer, op welke plekken worden wapens gebruikt, op welk tijdstip, is er sprake van alcohol of drugsgebruik en heeft de dader een psychische stoornis? Ten slotte wordt ingegaan op enkele dader- en slachtofferkenmerken.

Relatie dader en slachtoffer

In 58% van de wapenincidenten wordt het wapen gebruikt tegenover een bekende. Een nadere analyse levert op dat bij 15% van de wapenincidenten de dader en slachtoffer familieleden zijn en bij 9% van de wapenincidenten dit buurtgenoten betreffen. Opvallend is dat het vuurwapen overwegend wordt gebruikt tegen onbekenden, terwijl het steek-, slag- en andersoortige wapens overwegend gebruikt worden tegen bekenden.

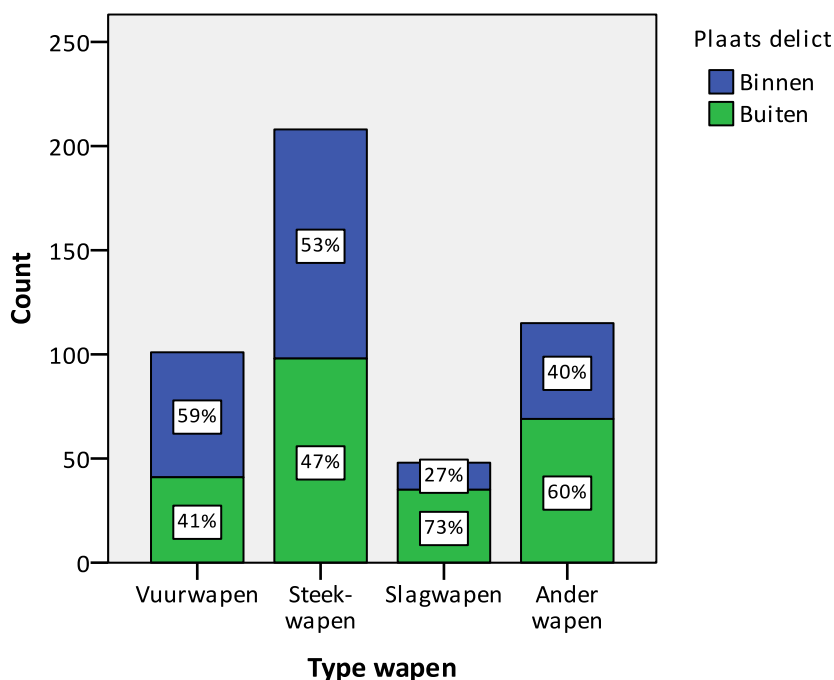
Figuur 16: Relatie dader – slachtoffer versus type wapen

Plaats delict

Voor de grafiek is het plaats delict vereenvoudigd naar binnen en buiten. Vuurwapens worden het minst buiten gebruikt (41%). Slagwapens (73%) en andersoortige wapens (60%) worden juist overwegend buiten gebruikt. Een nadere analyse van het plaats delict leert dat de meeste delicten op straat worden gepleegd (45,6%). Meer dan een kwart van de wapenincidenten gebeurt bij de dader of het slachtoffer thuis (27,2%). Verder worden wapenincidenten gepleegd in een winkel (10%), horecagelegenheid (5%) en op school (2,6%).

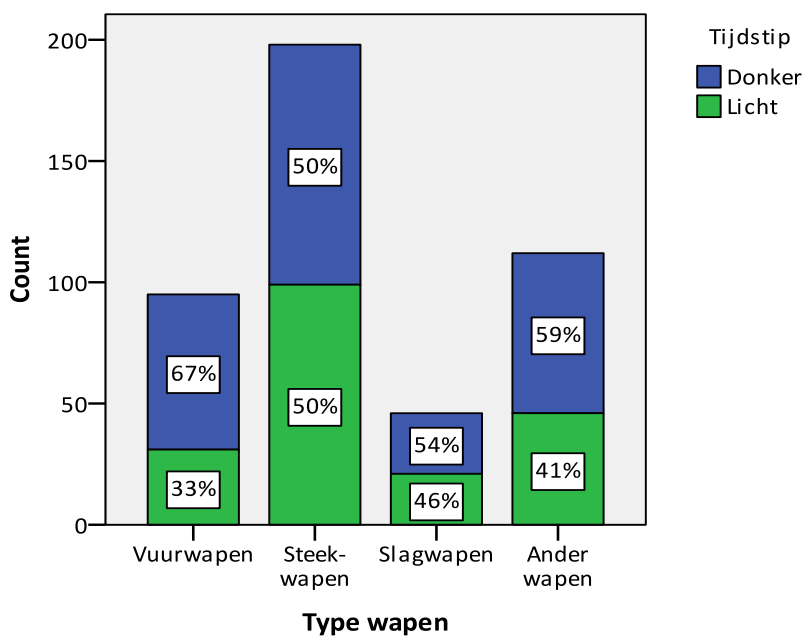
Figuur 17: Plaats delict versus type wapen

Tijdstip

Om te bepalen of het ten tijde van het delict donker of licht was, is het tijdstip van de registratie naast de zonsopkomst en ondergang van het KNMI gelegd. Wapens worden iets vaker gebruikt wanneer het donker is (56%) dan op klaarlichte dag. Vuurwapens worden het vaakst gebruikt wanneer het donker is (67%). Voor steekwapens is dit percentage gelijk verdeeld. Slag- en steekwapens (54% en 59%) worden bij iets meer dan de helft van de gevallen in het donker gebruikt.

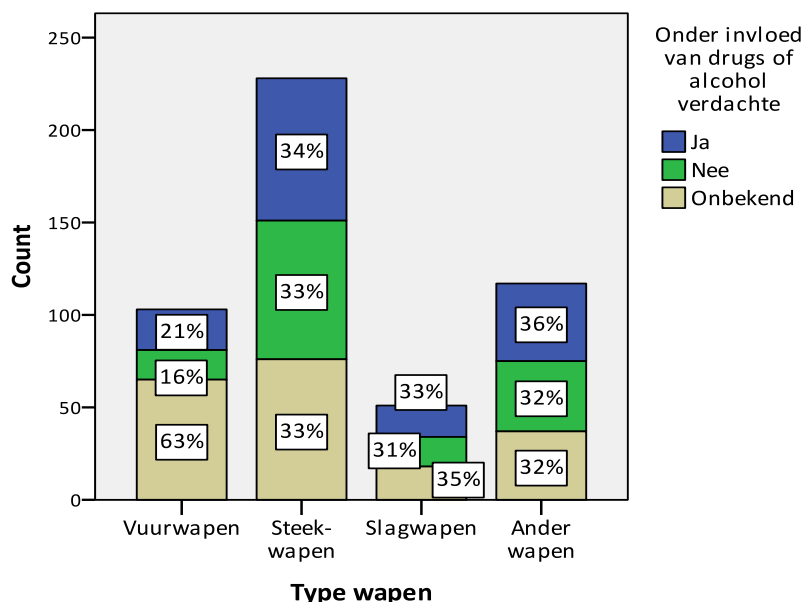
Figuur 18: Tijdstip versus type wapen

Alcohol en/of drugsgebruik verdachte

Bij het gebruik van een vuurwapen is het alcohol- en drugsgebruik het laagst (21%). Voor het gebruik van een steek- slag- of andersoortig wapen is er ongeveer in een derde van de delicten sprake van een onder invloed verkerende verdachte. Door het grote aantal delicten waarbij het onbekend is of de dader onder invloed is van drugs of alcohol, is een exact aantal niet te bepalen.

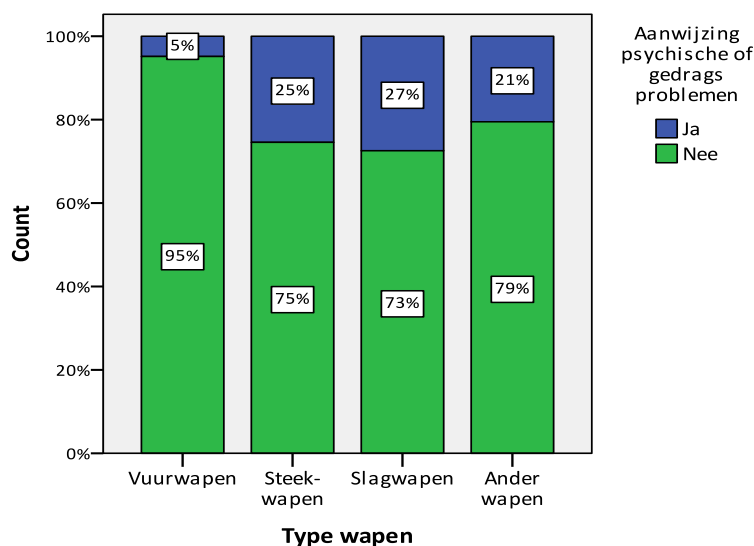
Figuur 19: Alcohol- drugsgebruik verdachte versus type wapen

Psychische- of gedragsproblemen

De aanwezigheid voor een psychisch- of gedragsprobleem bij de dader is gemeten aan de hand van opmerkingen over de psychische gesteldheid van de dader in de registratie. Voorbeelden zijn dat de dader in een instelling zit voor psychische- of gedragsproblemen, onder behandeling staat van een psychiater, dit zelf aangeeft of zijn omgeving hier melding van maakt. Het percentage verdachten met een aanwijzing voor psychische- of gedragsproblemen is voor vuurwapengebruikers het kleinst (5%). Voor steek- slag- of andersoortig wapengebruikers heeft ongeveer een kwart van de daders psychische- of gedragsproblemen.

Figuur 20: Psychische stoornis versus type wapen.

4.4 Dader- en slachtofferkenmerken

Daderkenmerken

De meeste daders van wapenincidenten in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland zijn mannen (91%). De gemiddelde leeftijd is 30,2 jaar. Meer dan de helft (61%) van de daders vallen in de leeftijdscategorie 16 tot 35 jaar. In iets meer dan een kwart van de wapenincidenten (26%) zijn twee of meer daders betrokken. Van de daders is 28% van allochtone afkomst. Uit de nadere analyse blijkt dat de grootste groep afkomstig is uit Turkije en Marokko (12% van het totaal aantal daders). Slechts een enkeling is afkomstig uit Suriname of de Antillen. Opvallend is dat in 52% van de wapendelicten er een aanwijzing is dat de dader onder invloed is van alcohol of drugs. Opgemerkt moet worden dat van een groot aantal wapendelicten geen inschatting gemaakt kon worden of de dader onder invloed was van alcohol of drugs (39%).

Tabel 3: Daderkenmerken

		N (%)
Daderkenmerken		
Geslacht	<i>Man</i>	455 (91%)
	<i>Vrouw</i>	45 (9%)
Leeftijd (gem. 30,2 jaar)	<i>Jonger dan 16 jaar</i>	32 (8%)
	<i>16 – 35 jaar</i>	250 (61%)
	<i>36-55 jaar</i>	100 (24%)
	<i>Ouder dan 55 jaar</i>	27 (7%)
Aantal daders	<i>Één</i>	368 (74%)
	<i>Meer dan één</i>	131 (26%)
Afkoms	<i>Autochtoon</i>	357 (71%)
	<i>Allochtoon</i>	143 (29%)
Alcohol/drugs gebruik	<i>Ja</i>	158 (52%)
	<i>Nee</i>	146 (48%)
Antecedenten		
	<i>Ja</i>	191 (38%)
	<i>Nee</i>	309 (62%)

Slachtofferkenmerken

De meeste slachtoffers van wapenincidenten zijn mannen (70%). De gemiddelde leeftijd van het slachtoffer is 32,4 jaar. Meer dan de helft van de slachtoffers vallen in de leeftijdscategorie 16 tot 35 jaar. Wat betreft het aantal slachtoffers zijn in 19% van de wapenincidenten twee of drie slachtoffers betrokken. Het komt slechts een enkele keer voor dat meer dan drie personen slachtoffer zijn van een wapenincident (1%). Van de slachtoffers is 19% van allochtone afkomst. De grootste groep slachtoffers is van Turkse afkomst (5% van het totaal aantal slachtoffers). Ten slotte is 16% van de slachtoffers onder invloed van drugs of alcohol ten tijde van het delict.

Tabel 4: Slachtoffer kenmerken

		N (%)
Slachtofferkenmerken		
Geslacht	Man	350 (70%)
	Vrouw	150 (30%)
Leeftijd (gem. 32,4 jaar)	Jonger dan 16 jaar	42 (9%)
	16 – 35 jaar	259 (53%)
	36-55 jaar	151 (31%)
	Ouder dan 55 jaar	35 (7%)
Aantal slachtoffers	Één	407 (81%)
	Meer dan één	93 (19%)
Afkomst	Autochtoon	405 (81%)
	Allochtoon	95 (19%)
Alcohol/drugs gebruik	Ja	68 (16%)
	Nee	349 (84%)

4.5 Gevolgen wapengebruik

In 43% van de gevallen leidt het gebruik van een wapen tot een worsteling tussen de verdachte en het slachtoffer. In alle overige gevallen (56%) wordt een worsteling voorkomen, mogelijk door de dreiging van het wapen. Een wapen wordt niet altijd gebruikt om letsel te veroorzaken, eerder om het slachtoffer te bedreigen. In 7% van de wapenincidenten loopt de dader zelf enig fysiek letsel op, in 27% van de wapenincidenten loopt een slachtoffer verwondingen op. Over het algemeen blijkt dat het letsel zich beperkt tot lichte verwondingen zoals blauwe plekken, kneuzingen en (kleine) snijwonden. Geen enkele keer was sprake van een dodelijke afloop of schotwond.

Tabel 5: Gevolgen wapendelicten

	Ja	Nee	Onbekend	Totaal
Worsteling	216 (43%)	279 (56%)	5 (1%)	495 (99%)
Letsel dader	35 (7%)	465 (93%)	0 (0%)	500 (100%)
Letsel slachtoffer	137 (27%)	362 (73%)	1 (0,2%)	499 (99,8%)

4.6 Conclusie

Uit de beschrijvende resultaten is antwoord gegeven op de volgende vragen: welke wapens worden gebruikt in geweldsdelicten, welke werkwijze wordt gehanteerd en onder welke omstandigheden gebeurt dit in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland.

Bijna de helft van het wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland betreft een steekwapen. Opvallend is het grote aantal gelegenheidswapens. Vooral keukenmessen, zakmessen en stanleymessen worden gebruikt als steekwapen. Ook bij het vuurwapengebruik blijkt het niet altijd om een 'klassiek' pistool te gaan. Het gaat vaker om een gas-, luchtdruk- pistool of om imitatiewapens. Slechts in tien procent van het vuurwapengebruik gaat het om een 'echt' vuurwapen. Bij de slagwapens zien we eenzelfde trend terug. Bij deze categorie gaat het vooral om de stokken, staven, pijpen, knuppels, hamers en bijlen. Veel minder vaak ging het om een echt slagwapen als een boksbeugel of een ploertendoder. Ten slotte valt onder de categorie 'andersoortige wapens' veelal gelegenheidswapens als voertuigen, glas, steen, meubilair en overige gereedschappen. Een kleine categorie betrof pepperspray en stroomstootwapens. Er worden dus meer gelegenheidswapens gebruikt dan echte wapens zoals gedefinieerd in de Wet wapens en munitie.

De volgende vraag is van welke werkwijze daders gebruik maken in Noord- en Oost- Gelderland. Wapens worden in zestig procent van de gevallen gebruikt om te dreigen. Dit is vooral terug te zien bij het gebruik van een vuurwapen en een steekwapen, waarschijnlijk door de verwachte gevolgen van het schieten of steken. Slagwapens worden vaker gebruikt om aan te vallen. Vuurwapengebruikers zijn meer planmatig dan andere wapengebruikers. Dit blijkt vooral uit de weloverwogen keuze en gebruik van het vuurwapen. Ook nemen zij vaker het vuurwapen mee naar het plaats delict dan andere wapengebruikers.

De laatste vraag betreft onder welke omstandigheden wapens worden gebruikt. Vuurwapens worden gebruikt wanneer sprake is van een verminderde sociale controle. Vuurwapens worden minder vaak tegen bekenden gebruikt, vaker binnenshuis en vaker in het donker. Ook zijn vuurwapengebruikers minder vaak onder de invloed van alcohol en is er minder vaak sprake van een aanwijzing voor een psychische stoornis bij de dader.

Wapengebruikers in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland zijn vooral mannen en jongvolwassenen (tussen de 16-35 jaar). Driekwart van de delicten worden alleen gepleegd. Bijna dertig procent is van allochtone afkomst. 38% van de wapengebruikers had reeds antecedenten. Hoewel vrouwen slechts in negen procent van de geweldsdelicten dader zijn, zijn zij in dertig procent van de geweldsdelicten het slachtoffer. De meeste slachtoffers zijn jongvolwassenen. In 81% van de gevallen is het slachtoffer alleen. In 80% van het wapengebruik is het slachtoffer een autochtoon. In 16% van de gevallen is het slachtoffer onder invloed van alcohol of drugs.

Ten slotte zijn de gevolgen van wapengebruik in kaart gebracht. In 56% van de delicten wordt een worsteling voorkomen. In zeven procent van de delicten loopt de dader zelf letsel op terwijl slachtoffers in 27% van de gevallen letsel oplopen. Meestal beperkt het letsel zich tot blauwe plekken, kneuzingen en (kleine) snijwonden.

5. Resultaten

5.1 Samenhang wapenkeuze met variabelen uit de rationele keuze theorie

Voordat de hypothesen getest kunnen worden op causale relaties, is getest of de onafhankelijke variabelen *samenhang* vertonen met de afhankelijke variabele 'het type wapen'. Daarvoor is een chi-kwadraat toets uitgevoerd.

Mate van planning versus keuze van het wapen

Voor de onafhankelijke variabelen gedefinieerd uit de rationele keuze theorie (tabel 6), blijkt dat de variabelen die een indicatie vormen voor de *mate van planning* significant samenhangen met het type wapen. Daders die zich bezighouden met het plannen van het delict, kiezen vaker voor een vuurwapen dan voor een ander type wapen. Dat wil zeggen dat daders die *weloverwogen* kiezen voor een wapen, het wapen *weloverwogen gebruiken* en het wapen *meenemen naar het plaats delict* (allen $p < 0,001$), vaker kiezen voor een type vuurwapen dan voor een ander wapen.

Slachtoffermanagement versus keuze van het wapen

Voor slachtoffermanagement zijn twee van de drie indicator variabelen statistisch significant gebleken. Het oplopen van *letsel bij de verdachte* en *letsel bij het slachtoffer* hangt significant samen met het type wapen. Bij het gebruik van een vuurwapen heeft de verdachte de minste kans letsel op te lopen, terwijl bij het gebruik van een steek- of een slagwapen deze kans aanzienlijk groter is. Het oplopen van letsel bij het slachtoffer is het grootst bij een slagwapen en een ander wapen. De keuze voor een vuurwapen kan dus gezien worden als een vorm van *slachtoffer management* (Harding, 1993). De dader controleert de situatie door weerstand van het slachtoffer te voorkomen. Mogelijk komt dit doordat daders en slachtoffers een vuurwapen zien als een dodelijker wapen dan een steek-, slag- of andersoortig wapen, waardoor meer dreiging uitgaat van een vuurwapen.

Aard delict versus keuze van het wapen

Ook de *aard van het wapengebruik* hangt samen met het type wapen ($p < 0,001$). Vuurwapens en steekwapens worden vaker gebruikt om te dreigen dan slagwapens en andere wapens. Slag- en andersoortige wapens worden vaker gebruikt om aan te vallen, mogelijk doordat de dader verwacht hiermee geen dodelijk letsel te veroorzaken. Mogelijk is het hoge percentage bedreigingen te verklaren doordat de dader zijn beoogde doel ook kan bereiken zonder het slachtoffer te verwonden (Kleck & McElrath, 1991; p669-670). Vooral het vuurwapen en het steekwapen hebben een hoge mate van dreiging door de dodelijkheid van dergelijke wapens. Het *soort delict* hangt ook significant samen met het type wapen ($p < 0,001$). In vermogensdelicten wordt vaker voor een vuurwapen gekozen, terwijl in geweldsdelicten vaker een steek- slag- of andersoortig wapen wordt gekozen.

Pakkans versus keuze van het wapen

Ten slotte hangt de pakkans samen met het type wapen ($p = 0,04$). Vuur- en steekwapengebruikers worden relatief vaker opgepakt dan slagwapen en andere wapengebruikers. Ook worden zij relatief vaker in verzekering gesteld.

Tabel 6: Chi-kwadraat toets rationele keuze theorie

	Vuurwapen N=99	Steekwapen N=226	Slagwapen N=51	Andersoortig wapen N=117	P- waarde
Mate van planning					
Keuze wapen					<0,001
- Weloverwogen	90 (93,8%)	130 (59,1%)	20 (41,7%)	30 (29,6%)	
- Impulsief	6 (6,2%)	90 (40,9%)	28 (58,3%)	81 (70,4%)	
Keuze wapengebruik					<0,001
- Weloverwogen	78 (83%)	85 (39%)	16 (33,3%)	30 (26,3%)	
- Impulsief	16 (17%)	133 (61%)	32 (66,7%)	84 (73,7%)	
Herkomst wapen					<0,001
- Meegenomen	90 (90,9%)	164 (72,9%)	38 (74,5%)	48 (41,4%)	
- Reeds aanwezig	9 (9,1%)	61 (27,1%)	13 (25,5%)	68 (58,6%)	
Slachtoffermanagement					
Worsteling					0,059
- Ja	33 (33,7%)	108 (48%)	26 (52%)	47 (40,9%)	
- Nee	65 (66,3%)	117 (52%)	24 (48%)	68 (59,1%)	
Letsel verdachte					0,025
- Ja	2 (2%)	22 (9,7%)	6 (11,8%)	5 (4,3%)	
- Nee	97 (98%)	204 (90,3%)	45 (88,2%)	112 (95,7%)	
Letsel slachtoffer					0,004
- Ja	19 (19,2%)	54 (24%)	19 (37,3%)	44 (37,6%)	
- Nee	80 (80,8%)	171 (76%)	32 (62,7%)	73 (62,4%)	
Aard delict					
Aard wapengebruik					<0,001
- Dreigen	87 (87,9%)	161 (71,2%)	25 (49%)	24 (20,5%)	
- Aanvallen	12 (12,1%)	65 (28,8%)	26 (51%)	93 (79,5%)	
Soort delict					<0,001
- Geweld	40 (40,4%)	186 (82,3%)	49 (96,1%)	109 (93,2%)	
- Vermogen	59 (59,6%)	40 (17,7%)	2 (3,9%)	8 (6,8%)	
Pakkans					
Aanhouding					0,148
- Ja	44 (44,4%)	95 (42%)	20 (39,2%)	36 (30,8%)	
- Nee	55 (55,6%)	131 (58%)	31 (60,8%)	81 (69,2%)	
In verzekeringstelling					0,040
- Ja	26 (26,3%)	60 (26,5%)	10 (19,6%)	16 (13,7%)	
- Nee	73 (73,7%)	166 (73,5%)	41 (80,4%)	101 (86,3%)	

5.2 Samenhang wapenkeuze met variabelen uit de gelegenheidstheorie

Voor de gelegenheidstheorie zijn de onafhankelijke variabelen ook getest op samenhang ten opzichte van de afhankelijke variabele 'type wapen' (tabel 7). De verwachting vanuit de gelegenheidstheorie is dat fysiek zwakke daders vaker een vuurwapen kiezen om hun fysieke gesteldheid te compenseren. Het geeft daders tevens de mogelijkheid om een fysiek sterker slachtoffer aan te vallen. De verwachting is dat tegen fysiek sterke daders vaker een vuurwapen wordt gebruikt dan tegen fysiek zwakkere daders. Bij de afwezigheid van bewakers (lage sociale controle) wordt vaker gebruik gemaakt van een vuurwapen dan wanneer de sociale controle hoog is. Ten slotte zijn voor de beschikbaarheidshypothese risicogroepen geïdentificeerd waarvan wordt verwacht dat zij vaker over een vuurwapen beschikken. De gelegenheidstheorie voorspelt dat zij die een (vuur)wapen voor handen hebben, deze ook eerder zullen gebruiken.

Sociale controle versus keuze van het wapen

De indicator variabelen voor de sociale controle geven allemaal een samenhang weer. Zowel de relatie tussen het slachtoffer en de dader ($p < 0,001$) als het tijdstip ($p = 0,03$) geven een significant verband. Het vuurwapen wordt het minst vaak gebruikt wanneer het slachtoffer een bekende is. Steekwapens- slag- en andersoortige wapens worden vaker gebruikt tegen bekenden. Vuurwapens worden verder het vaakst binnen gebruikt, dat wil zeggen in huis, in een winkel of een horecagelegenheid. Slagwapens en andere wapens worden iets vaker buiten gebruikt. Ten slotte wordt een vuurwapen, ten opzichte van andere wapengebruikers, vaker gebruikt wanneer het donker is.

Fysieke gesteldheid daders versus keuze van het wapen

Uit de analyse blijkt dat de fysieke gesteldheid van de dader (scorevariabele van het aantal daders, leeftijd, geslacht, alcohol- drugsgebruik en aanwijzing voor een psychische stoornis) significant samenhangt met de keuze voor een wapen. Fysiek sterke daders (tegenovergesteld van het gestelde in de kwetsbaarheidshypothese) kiezen significant vaker voor een vuurwapen of andersoortig wapen ($P = 0,02$). Uit de verdere analyse blijkt dat een groep daders (meer dan één dader) vaker kiezen voor een vuurwapen dan voor een ander type wapen. Daders tussen de 16-55 jaar kiezen relatief vaak voor een type vuurwapen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de beschikbaarheid over een type vuurwapen onder deze groep het hoogst is. Bij een nadere analyse blijkt dat vooral de groep tussen de 16 en 35 jaar het vaakst gebruik maakt van een vuurwapen. Daders tussen de 36-55 jaar kiezen minder vaak voor een vuur- of steekwapen en vaker voor een slagwapen of ander wapen.

Wat betreft geslacht kiezen mannen het vaakst voor een vuurwapen. Vrouwen kiezen bijna nooit voor een type vuurwapen, maar vaker voor een type steek- slag- of andersoortig- wapen. Daders waarbij een aanwijzing is voor een psychische stoornis kiezen het minst vaak voor een type vuurwapen, maar vaker voor een type steek- slag- of andersoortig- wapen.

Fysieke gesteldheid slachtoffer versus keuze van het wapen

De fysieke gesteldheid van het slachtoffer is volgens de analyse niet van invloed op het type wapen. Fysiek sterke slachtoffers worden dus niet vaker aangevallen met een vuurwapen dan fysiek zwakke slachtoffers. Alleen het geslacht van het slachtoffer geeft een significante samenhang weer. De verwachting was dat een vuurwapen het vaakst gebruikt wordt tegen mannen, maar het tegendeel blijkt waar. Het vuurwapen wordt relatief vaak tegen een vrouw gebruikt.

Beschikbaarheidshypothese

Vanuit de beschikbaarheidshypothese wordt verwacht dat bepaalde groepen vaker de beschikking hebben over een vuurwapen dan andere groepen en deze dus vaker gebruiken in een delict. Deze groepen zijn jonge mannen, allochtonen, drugsgebruikers en daders met antecedenten. Allochtonen blijken inderdaad vaker voor een vuurwapen te kiezen. Toch kiezen zij ook regelmatig voor een steekwapen. Minder vaak kiezen zij voor een slag- of andersoortig wapen. Voor drugsgebruikers, jong volwassen mannen en daders met antecedenten is geen samenhang terug te vinden. Zij kiezen relatief even vaak voor een vuurwapen dan voor een steek-, slag- of andersoortig wapen.

Tabel 7: Chi-kwadraat toets gelegenheidstheorie

	Vuurwapen N=99	Steekwapen N=226	Slagwapen N=51	Andersoortig wapen N=117	P-waarde
Sociale controle					
Relatie dader - slachtoffer					<0,000
- Bekend	28 (28,6%)	143 (63,3%)	33 (66%)	80 (68,4%)	
- Onbekend	70 (71,4%)	82 (36,4%)	17 (34%)	37 (31,6%)	
Plaats delict					<0,000
- Binnen (Thuis, horeca, winkel)	59 (60,8%)	106 (52,2%)	13 (27,1%)	47 (40,9%)	
- Buiten (op straat)	38 (39,2%)	97 (47,8%)	35 (72,9%)	68 (59,1%)	
Tijdstip					0,030
- Licht	29 (31,9%)	98 (50%)	21 (45,7%)	45 (40,2%)	
- Donker	62 (68,1%)	98 (50%)	25 (54,3%)	67 (59,8%)	
Daderkenmerken					
Fysieke gesteldheid dader					0,020
- Fysiek sterk	44 (78,6%)	100 (59,5%)	23 (62,2%)	63 (74,1%)	
- Fysiek kwetsbaar	12 (21,4%)	68 (40,5%)	14 (37,8%)	22 (25,9%)	
Aantal daders					<0,000
- Één dader	46 (46,9%)	184 (81,4%)	36 (70,6%)	96 (82,1%)	
- Meerdere daders	52 (53,1%)	42 (18,5%)	15 (29,4%)	21 (17,9%)	
Leeftijd					<0,000
16 – 55 jaar	95 (97,9%)	180 (80,7%)	42 (84%)	103 (88,8%)	
< 16 jaar of > 55 jaar	2 (2,1%)	43 (19,3%)	8 (16%)	13 (11,2%)	
Geslacht					0,022
- Man	98 (99%)	200 (88,9%)	46 (90,2%)	104 (88,9%)	
- Vrouw	1 (1%)	25 (11,1%)	5 (9,8%)	13 (11,1%)	
Alcohol/drugs gebruik					0,878
- Ja	21 (56,8%)	76 (50,3%)	17 (51,5%)	43 (54,4%)	
- Nee	16 (43,2%)	75 (49,7%)	16 (48,5%)	36 (45,6%)	
Aanwijzing psychische stoornis					<0,000
- Ja	5 (5,1%)	58 (25,7%)	14 (27,5%)	24 (20,5%)	
- Nee	94 (94,9%)	168 (74,3%)	37 (72,5%)	93 (79,5%)	

Vervolg tabel 7: Chi-kwadraat toets gelegenheidstheorie

	Vuurwapen N=99	Steekwapen N=226	Slagwapen N=51	Andersoortig wapen N=117	P-waarde
Slachtofferkenmerken					
<i>Fysieke gesteldheid slachtoffer</i>					0,448
- Fysiek sterk	41 (50%)	99 (51,8%)	26 (63,4%)	54 (56,8%)	
- Fysiek kwetsbaar	41 (50%)	92 (48,2%)	15 (36,6%)	41 (43,2%)	
<i>Aantal slachtoffers</i>					0,412
- Één slachtoffer	76 (76,8%)	187 (82,7%)	39 (76,5%)	98 (83,8%)	
- Meerdere slachtoffers	23 (23,2%)	39 (17,3%)	12 (23,5%)	19 (16,2%)	
<i>Leeftijd</i>					<0,294
16 – 55 jaar	87 (87%)	181 (80,1%)	43 (86%)	101 (86,3%)	
< 16jaar of > 55 jaar	13 (13%)	45 (19,9%)	7 (14%)	16 (13,7%)	
<i>Geslacht</i>					0,011
- Man	57 (57,6%)	161 (71,2%)	42 (82,4%)	83 (70,9%)	
- Vrouw	42 (42,4%)	65 (28,8%)	9 (17,6%)	34 (29,1%)	
<i>Alcohol/drugs gebruik</i>					0,661
- Ja	11 (13,3%)	31 (16,1%)	7 (16,3%)	19 (20,2%)	
- Nee	72 (86,7%)	161 (83,9%)	36 (83,7%)	75 (79,9%)	
Beschikbaarheid over wapens					
<i>Antecedenten verdachte</i>					0,196
- Ja	32 (32,3%)	84 (37,2%)	19 (37,3%)	54 (46,2%)	
- Nee	67 (67,7%)	142 (62,8%)	32 (62,7%)	63 (53,8%)	
<i>Allochtoon</i>					<0,000
- Ja	34 (47,2%)	76 (38%)	9 (19,1%)	19 (17,8%)	
- Nee	38 (52,8%)	124 (62%)	38 (80,9%)	88 (82,2%)	
<i>Jong volwassen mannen</i>					0,666
- Jong volwassen man	53 (51,5%)	106 (46,5%)	21 (41,2%)	54 (46,2%)	
- Anders	50 (48,5%)	122 (53,5%)	30 (58,8%)	63 (53,8%)	
<i>Alcohol/drugs gebruik</i>					0,661
- Ja	11 (13,3%)	31 (16,1%)	7 (16,3%)	19 (20,2%)	
- Nee	72 (86,7%)	161 (83,9%)	36 (83,7%)	75 (79,9%)	

5.3 Logistische regressie

Tabel 8 geeft de resultaten weer van de multinominale logistische regressie. In het voorgaande zijn de variabelen getest op samenhang. Met deze methode kan aangetoond worden of er sprake is van een causaal verband. Getest wordt of er verklarende variabelen zijn die het gebruik van een type wapen voorspellen in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland. Voor de multinominale analyse is het nodig om binnen de afhankelijke variabele een referentiecategorie te kiezen. De analysemethode heeft namelijk een categorie nodig waartegen de analyse afgezet kan worden. Het steekwapen is gekozen als referentiecategorie, omdat de grootste categorie de meeste statistische waarde heeft.

Vuurwapens versus steekwapens

In de eerste kolom zijn de resultaten weergegeven van de keuze voor een vuurwapen afgezet tegen de keuze voor een steekwapen. Alleen de *keuze voor het wapengebruik*, de *leeftijd van de dader* en *het geslacht van het slachtoffer* geven een significant verschil weer tussen de keuze voor een vuurwapen ten opzichte van het steekwapen.

Keuze wapengebruik weloverwogen

De keuze voor het wapengebruik houdt in dat de dader op voorhand weet op welke manier hij het wapen gaat gebruiken (dreigen, schieten, steken, slaan enzovoort). Daders kunnen daarbij *weloverwogen* en *impulsief* gebruik maken van het wapen. Uit de analyse blijkt dat weloverwogen wapengebruik vaker leidt tot het gebruik van een type vuurwapen dan een steekwapen. Dit suggereert dat daders die zich bezighouden met het plannen van *wapengebruik*, significant vaker kiezen voor een vuurwapen dan voor een steekwapen. Een verklaring voor het weloverwogen gebruik van een vuurwapen is mogelijk dat het gebruik van een vuurwapen zonder veel moeite kan leiden tot grote gevolgen en dat daders daarvan bewust zijn. Uit eerder onderzoek is al gebleken dat het vaak niet de bedoeling van de dader is om het slachtoffer te verwonden of te vermoorden, maar dat eerder geldt, vernederen of domineren van het slachtoffer motieven zijn (Kleck & McElrath, 1991).

Jong volwassenen

De *leeftijd van de dader* verschilt ook significant ten opzichte van steekwapengebruikers. Daders tussen de 16 en 55 jaar kiezen significant vaker voor een vuurwapen dan een steekwapen ten opzichte van jongere of oudere daders. Een nadere analyse leert dat jong volwassen mannen tussen de 16 en 24 jaar verantwoordelijk is voor 68% van het vuurwapengebruik. Voor steekwapens zijn de jong volwassenen verantwoordelijk voor 37% van het steekwapengebruik.

Vrouw vaker slachtoffer

Ten slotte zijn vrouwen significant vaker slachtoffer van een vuurwapendelict dan van steekwapendelicten. Een verklaring hiervoor kan zijn dat vuurwapens relatief vaak in vermogensdelicten gebruikt worden (60% van de vuurwapens wordt gebruikt voor vermogensdelicten) ten opzichte van steekwapens (18% van de steekwapens wordt gebruikt voor vermogensdelicten). Bij vermogensdelicten zijn vrouwen relatief vaak slachtoffer, waarschijnlijk doordat zij vaker als winkelbediende werkzaam zijn en bovendien voor daders een makkelijker slachtoffer zijn dan mannen. Volgens de kwetsbaarheidshypothese zouden mannen relatief vaker slachtoffer zijn van vuurwapengebruik, maar het tegendeel blijkt waar.

Slagwapens versus steekwapens

Keuze wapen impulsief

In de tweede kolom zijn de resultaten weergegeven van de keuze voor een slagwapen ten opzichte van de keuze voor een steekwapen. Uit de analyse blijkt dat er twee negatieve relaties bestaan tussen slagwapengebruikers en steekwapengebruikers. Slagwapens worden significant vaker *impulsief* gekozen dan steekwapens. Dit kan verklaard worden doordat een dader mogelijk veronderstelt dat het gebruik van een slagwapen minder grote gevolgen zal hebben dan een steekwapen.

Hogere sociale controle

Delicten met slagwapens worden significant vaker gepleegd op plekken waar de sociale controle hoger is ten opzichte van de plek waar steekwapens gebruikt worden. Slagwapens worden vaker *buiten* gebruikt en vaker in een *groep*. Een mogelijke verklaring voor het gebruik van slagwapens op plaatsen waar de sociale controle hoger is dat daders in de verwachting zijn dat de straf voor slagwapengebruik lager is dan voor een steekwapen. Ook is de dader mogelijk in de veronderstelling dat de kans op een dodelijke afloop voor het slachtoffer minder groot is dan wanneer hij een steekwapen gebruikt.

Andersoortige wapens versus steekwapens

In de laatste kolom is de categorie andersoortige wapens afgezet tegen steekwapens. De categorie andersoortige wapens is minder duidelijk afgebakend omdat hier allerlei wapens onder vallen die geen vuur-, steek- of slagwapen zijn. Hierbij kun je denken aan voertuigen, pepperspray, een glas, meubilair enzovoort. Hierdoor is het moeilijk om aan deze categorie algemene conclusies te verbinden.

Opvallend is dat andersoortige wapens significant vaker impulsief worden gekozen, maar ten opzichte van steekwapens significant vaker weloverwogen worden gebruikt. Een goede verklaring hiervoor is niet te geven. Andere wapens zijn ten opzichte van steekwapens vaker reeds aanwezig op het plaats delict, wat te verklaren is door het grote aantal gelegenheidswapens in deze categorie (89%) zoals voertuigen, een steen of een glas. Bovendien worden andersoortige wapens vaker buiten gebruikt dan steekwapens. Dit is te verklaren door de grote groep gelegenheidswapens in deze categorie, die vaak voor handen liggen op een plek buitenshuis (vaak op straat). Ten slotte worden andere wapens significant vaker gebruikt door autochtonen. Mogelijk grijpen zij vaker naar een voorwerp in de omgeving omdat zij minder vaak een wapen op zak dragen dan allochtone jongeren (gelegenheidsaanne: Spapens en Bruinsma, 2002).

5.4 Conclusie

Uit het voorgaande blijkt dat de keuze voor een wapen van daders in de politieregio Noord- en Oost- Gelderland niet eenvoudig te verklaren is. Dit komt mede doordat een keukenmes een ander type wapen is dan een stiletto en een luchtdrukpistool een ander soort type wapen dan een revolver. Toch kunnen we op basis van de analyse (significante) verschillen zien in de keuze voor een type wapen. Uit de analyse blijkt dat in Noord- en Oost- Gelderland vuurwapengebruikers rationeler en vaker planmatig te werk gaan dan andere wapengebruikers. Zij kiezen vaker weloverwogen voor een vuurwapen en gebruiken deze ook vaker weloverwogen. Een verklaring hiervoor is dat daders verwachten met behulp van een vuurwapen eerder hun doel te kunnen bereiken. Ook is een vuurwapen beter geschikt voor slachtoffermanagement waarbij een worsteling vaker wordt voorkomen en minder vaak letsel ten gevolge heeft dan andere type wapens. Slotconclusie is dat de keuze voor een vuurwapen vaker op rationeel gekozen wordt dan de keuze voor steek- slag- en andersoortige wapens.

Vuurwapens worden in Noord- en Oost- Gelderland vaker gebruikt wanneer de sociale controle laag is. De verklarende variabelen hiervoor zijn dat dader en slachtoffer vaker onbekenden zijn, deze vaker binnenshuis worden gebruikt en op tijdstippen wanneer het donker is. De kwetsbaarheidshypothese, waarin verwacht werd dat fysiek zwakke daders eerder een vuurwapen zouden gebruiken tegenover een fysiek sterk slachtoffer, blijkt niet te kloppen. Vooral jong volwassen mannen kiezen voor een type vuurwapen. Ook opvallend is dat vrouwen relatief vaak slachtoffer zijn van vuurwapengebruik. Een verklaring is dat de keuze voor een vuurwapen en een fysiek zwakke dader (een vrouw) de grootste kans heeft *op* het bereiken van het doel voor de dader. Vanuit de beschikbaarheidshypothese kiest alleen de 'risicogroep' allochtonen vaker voor een vuurwapen en steekwapen ten opzichte van andere daders. Mogelijk doordat zij vaker beschikken over een vuurwapen dan daders van niet-allochtone afkomst.

Slagwapens en andersoortige wapens worden vaker impulsief gekozen, mogelijk doordat de dader verwacht dat de gevolgen van het gebruik van dergelijke wapens minder groot zijn. Ook liggen deze wapens vaker voor de hand en worden ze ter plekke geïmproviseerd tot wapen. Slagwapens en andersoortige wapens worden vaker op plekken gebruikt waar de sociale controle hoger is, bijvoorbeeld buiten. Mogelijk is dit te verklaren door de impulsiviteit van de daad, maar ook door de verwachting dat de straf van het gebruik van een dergelijk wapen minder hoog is dan dat van een vuurwapen.

Tabel 8: Logistische regressie

	Vuurwapen (vs. steekwapen)	Slagwapen (vs. steekwapen)	Andersoortig wapen (vs. steekwapen)
	<i>B (SE) Richting</i>	<i>B (SE) Richting</i>	<i>B (SE) Richting</i>
<i>Intercept</i>	-3,086 (1,22)	-1,69 (0,84)	0,84 (0,60)
Mate van planning			
<i>Keuze wapen weloverwogen</i>	1,26 (0,70)	-1,75 (0,58)*	-1,50 (0,49)**
<i>Keuze wapengebruik weloverwogen</i>	0,96 (0,45)*	1,06 (0,58)	1,065 (0,48)*
<i>Wapen meegenomen naar plaats delict</i>	-0,92 (0,65)	0,72 (0,51)	-1,18 (0,38)**
Situationele kenmerken			
<i>Relatie; onbekend</i>	0,10 (0,41)	-0,24 (0,45)	0,04 (0,35)
<i>Plaats delict binnen</i>	-0,03 (0,34)	-0,81 (0,44)*	-0,97 (0,31)**
<i>Tijdstip donker</i>	0,39 (0,33)	0,05 (0,38)	0,23 (0,29)
<i>Soort delict; vermogen</i>	0,42 (0,44)	-1,54 (0,86)	-0,59 (0,55)
Dader kenmerken			
<i>Groep (meer dan één dader)</i>	0,64 (0,36)	1,16 (0,47)*	0,11 (0,41)
<i>Leeftijd verdachte tussen 16-55 jaar</i>	1,53 (0,79)*	0,05 (0,53)	0,61 (0,44)
<i>Mannelijke verdachte</i>	1,82 (1,07)	0,37 (0,62)	0,64 (0,46)
<i>Aanwijzing psychische stoornis</i>	-0,80 (0,56)	0,41 (0,46)	-0,41 (0,35)
<i>Allochtone verdachte</i>	-0,47 (0,33)	-0,80 (0,48)	-0,93 (0,34)**
Slachtofferkenmerken			
<i>Mannelijk slachtoffer</i>	-0,67 (0,34)*	0,34 (0,48)	-0,19 (0,32)

$R^2=0,405$ (Cox & Snell), $0,440$ (Nagelkerke). Model $\chi^2(27) = 207,218$, * $P < 0.05$, ** $P < 0.01$.

Odds ratio ($\exp(B)$) is een indicator voor de verandering in de odds resulterend van een eenheid verandering in de verklarende variabele. Is het zelfde als de b coëfficiënt maar makkelijker te begrijpen. Als de waarde groter is dan 1 dan indiceert dat wanneer de verklarende variabele stijgt, de kans op de uitkomst verhoogt.

6. Afstemming beleid op feitelijk wapengebruik

In dit hoofdstuk wordt eerst een theoretische uiteenzetting gegeven van de mogelijke implicaties van beleidsmaatregelen. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van recent genomen beleidsmaatregelen op zowel nationaal als lokaal niveau, waarbij kritische kanttekeningen worden geplaatst.

6.1 Beleidsimplicaties

De laatste jaren is meer aandacht besteed aan het effect van beleidsmaatregelen en wet- en regelgeving. Toch is het moeilijk een inschatting te maken van de effectiviteit van beleidsmaatregelen (Wright, Rossi, Daly, 1983, p. 274). Dit heeft twee hoofdoorzaken. Ten eerste komt dit doordat beoogde effecten, zoals deze geformuleerd zijn in de memorie van toelichting of de preambule, over het algemeen vaag gedefinieerd zijn en dus moeilijk te meten. Het tweede probleem is wat een teken van effectiviteit is. De effecten van een programma of een nieuwe wet worden vaak gedefinieerd als veranderingen die niet zouden optreden in het geval de 'status quo'. De vraag is echter of de veranderingen niet zouden optreden in de afwezigheid van de genomen maatregelen. Een voorbeeld is dat een nieuwe wapenwet het illegaal wapengebruik beoogt te verminderen maar dat tegelijkertijd het registratiesysteem van de politie veranderd wordt. Is de vermindering van het aantal wapenincidenten dan te wijten aan de nieuwe wapenwet of aan de verandering in het registratiesysteem? Het creëren van een 'ceteris paribus' conditie is een serieus probleem voor onderzoekers in dit veld.

Volgens Wright, Rossi & Daly (1983, p. 276-278) moet bij potentiële wapenwetgeving rekening gehouden worden met een aantal te verwachten effecten namelijk 1) *eindeffecten* 2) *tussenliggende effecten* en 3) *neveneffecten*.

1. *Eindeffecten* zijn de verwachte effecten van een gewenste uitkomst naar aanleiding van een nieuwe wet. Op basis van de verwachte effecten wordt de effectiviteit van een wet beoordeeld. Voorbeelden zijn vermindering van het aantal wapens in criminaliteit, minder wapens in handen van criminelen of minder wapens van bepaalde types zoals handvuurwapens.
2. *Tussenliggende effecten* zijn verwachte effecten in het wapen distributiesysteem en patronen in het wapengebruik. Veranderingen in het patroon van wapengebruik kun je bijvoorbeeld beïnvloeden door het verhogen van de kosten voor wapenbezit en gebruik zoals strafverhoging.
3. *Neveneffecten*. Dit zijn effecten die niet verwacht werden maar als gevolg van wetgeving toch optreden. Neveneffecten kunnen zowel gewenst als ongewenst zijn. Voorbeelden van een neveneffect is een verplaatsingseffect naar andere wapens, hogere kosten voor het justitieel systeem of extra beperkingen voor wapengebruikers voor recreatieve doeleinden.

Doel van een onderscheid in de drie verschillende type effecten is om te benadrukken dat een wet gebouwd moet worden om een model dat de sociale werkelijkheid (illegaal wapengebruik) verklaard, waardoor de instrumenten voor het bereiken van het eindeffect bepaald kunnen worden, idealiter zonder schadelijke neveneffecten. Een effectieve maatregel kan gedefinieerd worden als 1) een tussenliggend effect dat administratief haalbaar is, efficiënt, economisch en correspondeert met een begrip van het wapengebruik, en 2) gericht is op de gewenste eindeffecten.

6.2 Recent wapenbeleid en mogelijke effecten

In deze paragraaf wordt een kritische analyse gegeven van het wapenbeleid in Nederland, waarbij ook de maatregelen uitgevoerd op regionaal niveau in Noord- en Oost- Gelderland geanalyseerd worden. In deze analyse wordt een beschrijving gegeven van welke mogelijke tussen-, eind- en neveneffecten beleidsmaatregelen kunnen hebben.

Wet- en regelgeving

Verbod

In Nederland regelt de Wet wapens en munitie het gebruik, bezit en de handel van wapens. In Nederland zijn alle handelingen met vuurwapens verboden. Behalve vuurwapens zijn ook messen zoals stiletto's en valmessen, imitatiewapens, luchtdrukwapens, stroomstootwapens en zelfverdedigingswapens zoals pepperspray en traangas verboden (Wet wapens en Munitie; 1997). De wet is ingedeeld in vier verschillende categorieën wapens. In de onderstaande tabel is een overzicht gegeven van welke wapens onder welke categorie vallen.

Tabel 9; categorieën volgens de Wet wapens en munitie (1997).

Cat. 1	Stiletto's, vlindermessen, valmessen, boksbeugels, katapulten, pijlen met snijdende delen. Ook speelgoedwapens en lucht- gas- en veerdrukwapens geschikt voor afdreiging omdat zij qua grootte lijken op een echt vuurwapen.
Cat. 2	Militaire wapens zoals granaten, volautomatische vuurwapens. Daarnaast ook weerloosmakende wapens als pepperspray, traangas.
Cat. 3	Geweren, revolvers en pistolen. Alarm en startpistolen (onder beperkende voorwaarden wel toegestaan)
Cat. 4	Blanke wapens met meer dan één snijkant, degens, zwaarden, wapenstokken, luchtdrukwapens, kruisbogen, harpoenen en overige voorwerpen waarmee ernstig letsel veroorzaakt kan worden. Onder deze categorie vallen ook voorwerpen die gelet op de aard en de omstandigheden waar deze worden aangetroffen binnen deze categorie vallen (zoals een keukenmes in het uitgaansleven).

Ondanks de in vergelijking met andere landen strenge wapenwetgeving (Newton & Zimring, 1969) maken vuurwapens een groot deel uit van het totale wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland. In één op de vijf geweldsdelicten met een wapen wordt een vuurwapen gebruikt. Strenge wet- en regelgeving moet er voor zorgen dat minder daders een wapen gebruiken in geweldsdelicten. Echter kunnen volgens Wright, Rossi, Daly (1983) ook kanttekeningen worden geplaatst bij het effect van strenge wet- en regelgeving. Namelijk dat strenge wetgeving 1) alleen invloed heeft op 'gezagsgetrouwe' burgers 2) een zwarte markt creëert waar geen toezicht op gehouden kan worden 3) hoge kosten veroorzaakt voor het justitieel systeem 4) een verplaatsingseffect naar andere wapens kan veroorzaken en 5) onnodig beperkingen oplegt aan recreatieve sporters.

Uit de analyse is gebleken dat slechts voor één wapen een vergunning is afgegeven. Alle andere (vuur)wapens zijn of illegaal verkregen of vergunningsvrij. Deze constatering geeft een aanwijzing voor het ongewenste effect dat vuurwapens voor criminele doeleinden vooral via de *zwarte markt* verkregen worden. Bij vuurwapens lijkt door de strenge wet- en regelgeving een *verplaatsingseffect* op te treden naar alarm- en luchtdrukpistolen. Slechts tien procent van de vuurwapens zijn 'echte' vuurwapens. Behalve door strenge wet- en regelgeving, worden 'echte' vuurwapens mogelijk minder gebruikt vanwege de dodelijkheid van deze wapens. Bij de steekwapens zijn het vooral de niet verboden categorie steekwapens die gebruikt worden in geweldsdelicten zoals keukenmessen en zakmessen.

Een totaalverbod op vuurwapens en steekwapens voorspelt overigens geen daling van het aantal geweldsdelicten (Wright, Rossi, Daly, 1983). Mogelijk is het tegenovergestelde zelfs waar. Vooral vuurwapens maken het mogelijk om zwaardere geweldsdelicten te plegen, bijvoorbeeld een bankoverval.

Cook (1976) stelt dat vuurwapens criminelen in staat stelt om meer lucratieve objecten aan te vallen. Bij afwezigheid van deze kansen (lees; weinig of geen verkrijgbaarheid van vuurwapens) stappen daders mogelijk over naar minder lucratieve objecten, bijvoorbeeld het overvallen van ouderen of andere fysiek zwakke groepen, waarvoor een vuurwapen niet noodzakelijk is. Ook voorspelt het gebruik van minder vuurwapens in geweldsdelicten geen daling van het letsel bij het slachtoffer. Integendeel, het gebruik van vuurwapens voorkomt zelfs vaker worstelingen en heeft minder vaak letsel tot gevolg bij het slachtoffer ten opzichte van andere type wapens (zie hoofdstuk 5; tabel 6). Deze constatering wordt bevestigd door meerdere onderzoeken (Wright, Rossi, Daly, 1983 p. 3).

Verbod op stiletto's, valmessen en vlindermessen

Sinds 1 mei 2012 is er een verbod op alle stiletto's, valmessen en vlindermessen. Het doel van de wetswijziging is om steekwapenincidenten te voorkomen en tevens geeft het duidelijkheid aan verkopers, kopers en agenten op straat wat wel en niet toegestaan is (Beijaard, 2008). In april 2012 heeft een landelijke messeninleveractie plaatsgevonden. In totaal zijn 3.266 steekwapens ingeleverd. Daarbij zaten zowel steekwapens die al reeds verboden waren als wapens die sinds 1 mei 2012 verboden zijn.

Een daling van het aantal steekwapenincidenten, naar aanleiding van het verbod op deze steekwapens, hoeft niet verwacht te worden. Uit de literatuur blijkt dat wet- en regelgeving hooguit een initieel effect heeft op het wapengebruik (Wright, Rossi, Daly, 1983). Dit wordt bevestigd door Eades e.a. (2007), die stellen dat wapenbeleid slechts een korte termijn effect heeft op het wapengebruik in geweldsmisdrijven en dat een structurele aanpak van geweld tussen personen nodig is om lange termijn effecten te bewerkstelligen. Het recent ingevoerde *verbod op vlindermessen, valmessen en stiletto's* lijkt in dat licht niet zinvol. Behalve dat wet- en regelgeving maar een beperkt effect heeft, is er de grote beschikbaarheid van 'plaatsvervangende' steekwapens. Elk huishouden heeft keukenmessen of andere scherpe voorwerpen voor handen. Dit onderzoek laat zien dat reeds 65% van de steekwapens een gelegenheidswapen is, waarvan de grootste categorie bestaat uit keukenmessen.

De kritiek op messeninleveracties is dat alleen de minder problematische wapens worden ingeleverd, terwijl wapens die gebruikt worden voor criminele doeleinden wellicht in het criminele circuit blijven (Bleetman e.a. 1997; Bervoets, 2009). Eerdere experimenten met messeninleveringsacties, uitgevoerd in Engeland, hebben aangetoond dat deze acties beperkt effect hebben op steekwapen incidenten (Bleetman e.a. 1997 p. 153-155). Uit de studie blijkt dat in de eerste tien maanden een daling heeft plaatsgevonden van het aantal serieuze steekwapenincidenten, maar de daaropvolgende maanden het cijfer alweer hoger was dan voor de interventie.

Wapenvergunning

Wie toch over een wapen wil beschikken, moet een aanvraag doen voor een wapenvergunning. De aanvrager moet een redelijk belang hebben om een wapen voorhanden te hebben, bijvoorbeeld een jager of sportschutter. Daarnaast mag er geen angst zijn voor misbruik van het wapen. Personen die de laatste acht jaar een strafblad hebben gehad komen niet in aanmerking voor een vergunning. Een vergunning kan ingetrokken worden als bepaalde eisen niet nagekomen worden zoals het scheiden van wapen en munitie of wanneer de aanvrager een strafbaar feit pleegt.

De Onderzoeksraad Voor Veiligheid pleit in haar onderzoek naar de wapenvergunning verlening van Tristan van der V. voor een *omkering van de bewijslast*. Dat wil zeggen dat aanvragers van een wapen zelf moeten aantonen of zij geschikt zijn om een wapen te bezitten. Daarbij gaat het vooral om de psychische gesteldheid van de dader. Voorheen was het lastig om deze informatie te verkrijgen vanwege de wet op de privacy. Met de omkering van de bewijslast is het aan de aanvrager zelf om deze informatie vrij te geven. Uit de analyse in hoofdstuk 5 is gebleken dat voor 19% van de wapengebruikers een aanwijzing voor psychische of gedragsproblemen in de registratie is geconstateerd. Voor vuurwapengebruikers (5%) werd minder vaak een aanwijzing hiervoor terug gevonden dan voor steekwapengebruikers (25%), slagwapengebruikers (27%) en andersoortige wapengebruikers (21%).

Echter een aanscherping van de vergunningverlening lijkt weinig tot geen effect te hebben op het feitelijk wapengebruik. Slechts voor één wapen uit de steekproef van 500 wapendelicten blijkt een vergunning te zijn afgegeven. Dat wil overigens niet zeggen dat de omkering van de bewijslast zoals in de bovenstaande paragraaf beschreven een verkeerde maatregel is. Het bemoeilijkt de mogelijkheid voor personen met psychische problemen om over een wapenvergunning te beschikken. Uit de analyse laat zien dat iets minder dan een kwart van de wapengebruikers een psychisch- of gedragsprobleem heeft. Een neveneffect is dat de maatregel vooral sportschutters en jagers extra belast in de vergunningaanvraag.

Hoger straffen vuurwapenbezit

Vanaf 1 maart 2012 gaat het openbaar ministerie hogere straffen eisen voor *vuurwapenbezit*. Aanleiding is een aantal ernstige incidenten met vuurwapens die hebben geleid tot grote maatschappelijke onrust (Openbaar Ministerie). Als voorbeeld noemt het Openbaar Ministerie dat *vuurwapenbezit* voorheen werd bestraft met 180 uur taakstraf en nu vier maand gevangenisstraf wordt. Bijzondere omstandigheden zoals letsel bij het slachtoffer en recidive zorgen voor een nog zwaardere straf. Nagin and Pogarsky (2004, p. 2954) beschrijven dat daders een '*tendens hebben om de toekomst te devalueren*'. Dat wil zeggen dat daders meer gefocust zijn op de *directe opbrengsten* dan op de mogelijke *toekomstige consequenties*, zoals de strafmaat. Uit onderzoek in Engeland blijkt dat de pakkans een groter afschrikkend effect heeft dan de strafmaat (Eades e.a., 2007 p 28-29). Het ontbreken van een samenhang tussen zwaarder straffen en een daling in criminaliteitscijfers maakt dit duidelijk (Eades, e.a., 2007 p. 29). Een ander neveneffect is dat een verhoging van de strafmaat leidt tot vollere gevangenschappen en dus hogere kosten voor het justitieel systeem (Wright, Rossi, Daly, 1983 p. 277).

Bewustwordingscampagnes

Het landelijk platform vuurwapens verzorgt bewustwordingscampagnes. Doel is om vooral jongeren bewust te maken van de gevaren van wapenbezit. Zij doet dit door middel van het aanbieden van lespakketten waarbij wordt ingegaan op de gevaren van (nep)wapens. Daarnaast beheert het platform websites als www.vet-nep.nl. Voor het verbod op stiletto's, valmessen en vlindermessen is een campagne gestart: 'ruil je steekwapen in voor een spreekwapen' www.youtube.com/spreekwapens.

Bewustwordingscampagnes en educatie hebben een duidelijk preventief karakter ten opzichte van de traditionele straffen zoals arrestatie en strafvervolging. De campagnes op lokaal

niveau, zoals op scholen of op verenigingen, kunnen afgestemd worden op het feitelijk wapengebruik in de regio. Ook kan ingegaan worden op motieven van wapenbezit en -gebruik in regio's waar dit inzichtelijk is gemaakt. Hoewel de bewustwordingscampagnes en educatie, mits gebaseerd op een goed begrip, als effectief worden ervaren, zijn slechts enkele projecten grondig geëvalueerd. Dit komt mede doordat het lastig is om een geschikte vergelijkingsgroep vast te stellen (Meijer et al., 2006).

Aanwijzen veiligheidsrisicogebieden

Op regionaal niveau worden gerichte acties uitgevoerd om de wapenhandel, het bezit en gebruik te verminderen. Vanuit het landelijk bureau Wapens platform vuurwapens wordt preventief beleid uitgestippeld richting de korpsen (interview informatie coördinator illegale wapens). De burgemeester is gemachtigd om zogenoemde '*risicogebieden*' aan te wijzen op plekken waarvan de korpsleiding verwacht dat er een risico is op verhoogd wapengebruik. In deze risicogebieden kunnen extra surveillances worden uitgevoerd, mogen agenten preventief fouilleren en kunnen detectiepoorten bij de toegang tot het stadscentrum geplaatst worden. In Engeland heeft de politie een proef gedaan met '*stop and search*' bevoegdheden voor de politie om het aantal steekwapenincidenten te verminderen. Slechts zeven procent van de onderzochte mensen had een aanvalswapen of gevaarlijk object op zak, waarvan slechts 14% gearresteerd kon worden (Eades e.a., 2007). Nog problematischer is de grote verkrijgbaarheid van steekwapens. Het aantal steekwapens dat voor handen ligt is bijna oneindig, gezien de aanwezigheid van keukenmessen in elk huishouden. De inbeslagname van deze wapens heeft waarschijnlijk geen significant effect op het bezit en gebruik van steekwapens.

Behalve dat het mogelijk geen effect heeft op het aantal voor handen steekwapens, vergroten dergelijke acties wel het bewustzijn. Met het aanwijzen van veiligheidsrisicogebieden wordt duidelijk gemaakt dat gevaarlijke objecten in deze gebieden niet wordt toegestaan en zo nodig bestraft. Volgens Eades e.a. (2007) moet het aanwijzen van veiligheidsrisicogebieden onderdeel zijn van een integraal programma, waarin educatie en bewustwording ook onderdeel uit kunnen maken.

7. Conclusie, aanbevelingen & discussie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies weergegeven. Op basis van de conclusies worden aanbevelingen gedaan. Zoals Wright, Rossi & Daly (1983) beschrijven in hun boek is dit soort onderzoek erg geschikt voor het gedetailleerd beschrijven van het probleem, maar minder in het aanvoeren van geschikte oplossingen. Maatregelen om het wapengebruik te verminderen is een zaak van welke controles, gericht op welke wapengebruikers, voor welke doeleinden en betrekking hebben op welke type wapens (Wright, Rossi & Daly, 1983 p. 311). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een discussie waarin suggesties voor verder onderzoek gedaan worden en beperkingen van dit onderzoek worden weergegeven.

7.1 Conclusie

Wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland

Bijna de helft van het wapengebruik in Noord- en Oost- Gelderland betreft een steekwapen. Opvallend is het grote aantal gelegenheidswapens. Vooral keukenmessen, zakmessen en stanleymessen worden gebruikt als steekwapen. Ook bij het vuurwapengebruik blijkt het niet altijd om een 'klassiek' pistool te gaan, maar vaker om een luchtdruk-, alarmpistool en imitatiewapens. Slechts in tien procent van het vuurwapengebruik gaat het om een 'echt' vuurwapen. Ook bij de slagwapens en andersoortige wapens bestaat het grootste deel uit gelegenheidswapens.

Wapens worden in zestig procent van de keren gebruikt om te dreigen. Dit is vooral terug te zien bij het gebruik van een vuurwapen en een steekwapen, waarschijnlijk door de verwachte gevolgen van het schieten of steken. Slagwapens worden vaker gebruikt om aan te vallen.

Uit de analyse blijkt dat in Noord- en Oost- Gelderland vuurwapengebruikers rationeler en vaker planmatig te werk gaan dan andere wapengebruikers. Zij kiezen vaker weloverwogen voor een vuurwapen en gebruiken deze ook vaker weloverwogen. Een verklaring is dat daders verwachten met behulp van een vuurwapen eerder hun doel te kunnen bereiken. Het vuurwapen is geschikt voor slachtoffermanagement waarbij een worsteling vaker wordt voorkomen en minder vaak letsel ten gevolge heeft dan andere type wapens. Mogelijk verwacht de dader met een vuurwapen eerder zijn doel te bereiken dan wanneer hij een ander wapen gebruikt.

Vuurwapens worden in Noord- en Oost- Gelderland vaker gebruikt wanneer de sociale controle laag is. De verklarende variabelen hiervoor zijn dat dader en slachtoffer vaker onbekenden zijn, deze vaker binnenshuis wordt gebruikt en op tijdstippen wanneer het donker is. De kwetsbaarheidshypothese, waarin verwacht werd dat fysiek zwakke daders eerder een vuurwapen zouden gebruiken tegenover een fysiek sterk slachtoffer blijft niet overeind. Vooral jong volwassen mannen kiezen voor een type vuurwapen. Ook opvallend is dat vrouwen relatief vaak slachtoffer zijn van vuurwapengebruik. Een verklaring hiervoor is dat de keuze voor een vuurwapen en een fysiek zwakke dader (een vrouw) de grootste kans op succes heeft. Vanuit de beschikbaarheidshypothese kiest alleen de 'risicogroep' allochtonen vaker voor een vuurwapen en steekwapen ten opzichte van andere daders. Mogelijk beschikken allochtone daders vaker over een vuurwapen dan andere groepen daders.

Slagwapens en andersoortige wapens worden vaker impulsief gekozen, mogelijk doordat de dader verwacht dat de gevolgen van het gebruik van dergelijke wapens minder groot zijn. Ook liggen deze

wapens vaker voor de hand of worden deze ter plekke geïmproviseerd tot wapen. Ook worden slagwapens en andersoortige wapens vaker op plekken gebruikt waar de sociale controle hoger is, bijvoorbeeld buiten. Mogelijk is dit te verklaren door de impulsiviteit van het wapengebruik, maar ook door de verwachting dat de straf van het gebruik van een dergelijk wapen minder hoog is dan dat van een vuurwapen.

Beleidsmaatregelen

Het ontbreekt de overheid en politie aan een duidelijke strategie om, op basis van gekwalificeerd onderzoek, met een structurele aanpak van (wapen)criminaliteit komen. De focus van het ministerie van Veiligheid ligt op aanscherping van de wet- en regelgeving naar aanleiding van incidenten in de samenleving. Een voorbeeld is de reactie van politici op de schietpartij van Tristan van der V. in Alphen aan de Rijn. Naar aanleiding van dit incident werd de vergunningverlening aangescherpt en zijn semiautomatische wapens verboden in schietverenigingen. De vraag is in hoeverre dit wapenbeleid effect heeft op het gebruik van wapens in geweldsdelicten. Uit de analyse is gebleken dat de wapens gebruikt in geweldsdelicten of 1) niet vergunningsplichtig zijn, of 2) illegaal in bezit van de betreffende persoon. Slechts voor één wapen is een vergunning afgegeven.

Volgens Wright, Rossi & Daly (1983) kan wet- en regelgeving, mits gebaseerd op een goed begrip van de aard van wapengebruik, een *initieel* effect hebben op vuurwapengebruik in geweldsdelicten. Echter kunnen lange termijn effecten niet verwacht worden. Dit wordt bevestigd door Eades e.a. (2007) die stelt dat wapenbeleid slechts een beperkt effect heeft op het wapengebruik in geweldsmisdrijven, maar dat een structurele aanpak van geweld tussen personen nodig is om lange termijn effecten te bewerkstelligen. Het recent ingevoerde *verbod op vlindermessen, valmessen en stiletto's* lijkt in dat licht niet zinvol. Zeker ook gezien de grote beschikbaarheid van 'plaatsvervangende' steekwapens zoals keuknemessen.

7.2 Aanbevelingen

De aanbevelingen in deze paragraaf zijn gedaan op basis van de analyse en voorgaand onderzoek naar effectieve beleidsmaatregelen. Een beperking van preventief wapenbeleid is dat het geen rekening houdt met het feit dat wapens slechts een onderdeel zijn van geweld. Een lange termijn effect kan pas verwacht worden als iets gedaan wordt aan de aard van het geweld. Zonder een aanpak van geweld tussen mensen heeft wapenbeleid maar een beperkte invloed (Wright, Rossi, Daly, 1983). Met andere woorden, preventieve maatregelen om het wapengebruik te verminderen moeten gecombineerd worden met lange termijn initiatieven. Dit kunnen initiatieven zijn tegen grote inkomensongelijkheid en sociale uitsluiting van bevolkingsgroepen of personen, welke vaak als oorzaak van het ontstaan van geweld wordt gezien (Eades e.a., 2007). Genoemde maatregelen kunnen niet afzonderlijk van elkaar gezien worden en zullen integraal geïmplementeerd moeten worden om effectief te zijn. *Educatie* en *bewustwording* kunnen onderdeel zijn van een integrale aanpak, ook binnen de bredere context van geweld, om opvattingen van jeugd te beïnvloeden.

Extra straf voor vuurwapengebruikers

Een mogelijk effectieve maatregel is een extra straf, bovenop de straf voor het plegen van het geweldsdelict, voor het gebruik van een *vuurwapen*. Uit de analyse blijkt dat *vuurwapengebruikers* meer planmatig te werk gaan dan andere wapengebruikers en dus meer rekening houden met de strafmaat. Uit onderzoek van Harding (1989 p. 35-36) uitgevoerd in Canada, blijkt dat vuurwapengebruikers bij een volgend delict niet vaak 'terug' gaan naar het gebruik van een steekwapen. Dit voorspelt dat een verplaatsingseffect niet per definitie hoeft op te treden als alleen extra straffen worden uitgedeeld aan vuurwapengebruikers. In Canada is vier jaar na de intrede van extra straffen, het percentage overvallen

met vuurwapens afgenomen (Harding, 1989 p. 35). Volgens Harding (1989) moeten extra straffen onderdeel zijn van een integraal programma om het wapengebruik in geweldsdelicten te verminderen, zoals psychische hulpverlening en behandeling van een drugs- en alcohol verslaving. Uit de analyse blijkt dat in iets minder dan een derde van de wapendelicten de dader onder invloed is van alcohol- en of drugs. Ook blijkt dat in een kwart van het wapengebruik sprake te zijn van gedrags- of psychologische problemen (zie tabel 7 in hoofdstuk 5).

Het is niet met zekerheid te zeggen dat de wetswijziging voor de vermindering van het aantal vuurwapen overvallen heeft gezorgd, maar de data suggereert dat *'daders met weinig antecedenten minder vaak vervolgd zijn voor nieuwe vuurwapendelicten'*. Een kanttekening is dat overtuigend bewijs voor een lange termijn effect van extra straffen nooit is aangetoond. Impulsieve daders zijn waarschijnlijk minder gevoelig voor een zwaardere straf, aangezien zij minder of niet nadenken over de gevolgen van het gebruik van een wapen.

Een neveneffect is dat een verhoging van de strafmaat mogelijk leidt tot hogere kosten voor het justitieel systeem en volle gevangenissen (Wright, Rossi, Daly, 1983 p. 277).

Intensivering veiligheidsrisicogebieden

Steek- en slagwapengebruikers zijn impulsiever in de keuze en het gebruik van het wapen. Dat betekent dat impulsieve daders vaker kiezen voor een wapen dat voor handen ligt. Om het impulsieve wapengebruik terug te dringen moet voorkomen worden dat impulsieve daders, in ieder geval in publiek domein, geen wapens voorhanden hebben. Situationele maatregelen zoals extra surveillance detectiepoorten en preventief fouilleren in *'veiligheidsrisicogebieden'* kunnen effectief zijn. Extra surveillance kan zorgen voor een verhoogde pakkans waarvoor daders gevoeliger blijken te zijn dan voor een hogere strafmaat (Eades e.a. 2007). De gelegenheid tot het plegen van een delict wordt *verkleind* doordat minder personen wapens bij zich dragen en wordt voorkomen dat bij (spontane) ruzies niet naar een wapen gegrepen kan worden. Bruinsma & Moors (2005) concluderen in hun onderzoek dat wanneer een jongere een wapen *op zak* heeft, hij deze ook eerder zal gebruiken om een delict mee te plegen. Op basis van cijfers uit dit onderzoek worden wapens niet bijzonder vaak in horecagelegenheden gebruikt, maar wel vaak in het centrum van grote steden.

Behalve de genoemde situationele maatregelen kan een intensivering van de samenwerking tussen politie, horecaondernemers en burgers een bijdrage leveren aan het in kaart brengen van het probleem. Daarbij kan de focus gelegd worden op nepvuurwapens en *'gelegenheidswapens'* om betrokkenen bewust te laten worden van het gevaar van deze wapens. Dit bewustzijn moet resulteren in meer meldingen aan de politie.

In veiligheidsrisicogebieden kunnen schone straten zorgen voor een vermindering van de gelegenheid. Uit de analyse blijkt dat 32% van de wapens reeds aanwezig is op het plaats delict. De grootste categorie zijn de keukenmessen die thuis worden gebruikt. Daarnaast worden veel wapens gebruikt die gewoon op straat liggen, zoals stokken en pijpen. Ook het vastzetten van meubilair kan bijdragen aan een vermindering van het aantal beschikbare gelegenheidswapens. Voertuigen kunnen in bepaalde gebieden of tijdstippen geweerd worden uit de binnenstad. Ook hier kan een samenwerking tussen ondernemers, burgers, gemeente en politie zorgen voor een efficiënte aanpak.

Meer registreren

Politie en overheid moeten meer inzetten op het inzichtelijk maken van het illegaal wapenbezit en –gebruik. Op dit moment wordt in de registraties beperkt informatie gegeven over het wapen, de werkwijze en de omstandigheden waarin het wapen is gebruikt. De politieregio Noord- en Oost-Gelderland moet meer informatie verzamelen over het wapen, zoals de herkomst van het wapen en de motief van de dader om een wapen te bezitten of te gebruiken.

- *Doorvragen op de herkomst van het wapen*

In de registraties is weinig terug te vinden over de manier waarop een dader aan zijn wapen komt. Om meer zicht te krijgen op de handelaren, de bezitters en de gebruikers kan in verhoren meer doorgevraagd worden op de herkomst van het wapen. Op deze manier kunnen dadernetwerken in kaart gebracht worden en worden aangepakt.

- *Motief*

Om meer te weten te komen over het motief van wapenbezit en wapengebruik moet daarop doorgevraagd worden in verhoren. Uit het motief blijkt waarom daders een wapen dragen of gebruiken. Als blijkt dat daders een wapen gebruiken bijvoorbeeld voor zelfverdediging of als statussymbool, dan kan het effectief zijn om opvattingen van jongeren te beïnvloeden door voorlichting of andere bewustwordingscampagnes te organiseren.

Op basis van deze informatie kunnen meer gerichte acties uitgevoerd worden om het wapengebruik terug te dringen. Mogelijk kunnen dadernetwerken en handelsnetwerken in kaart gebracht worden om het illegaal wapengebruik terug te dringen. Ook kan meer onderzoek gedaan worden naar de motieven voor wapengebruik waardoor een beter model gemaakt kan worden van het wapengebruik in Noord- en Oost-Gelderland. Een neveneffect is dat de kosten voor de politieorganisatie stijgen doordat in verhoren meer aandacht besteed moet worden aan het wapengebruik, er meer geregistreerd moet worden en uiteindelijk meer onderzoek gedaan moet worden naar de aard van wapengebruik.

Tabel 10: Overzicht maatregelen en mogelijke neven-, tussen-, en eind effecten

Maatregel	Mogelijke neveneffecten	Mogelijke tusseneffecten	Mogelijke eindeffecten
Restrictieve wetgeving. - Verbod op steekwapens	- Creëren van zwarte markt - Hogere kosten justitieel systeem - Verplaatsingseffect naar andere wapens	+ Verkleinen van de verkrijgbaarheid van (bepaalde type) wapens. + Reguleren van distributiesysteem + Reguleren wapenbezit en gebruik	+ Minder gebruik wapens in geweldsdelicten + Minder gebruik van bepaald type wapens in geweldsmisdrijven
Extra zware straffen vuurwapengebruik	- Overvolle gevangenissen - 'lichte' overtredingen door de vingers gezien door agenten op straat	- Verhogen van de kosten voor het illegaal gebruiken van een wapen + Afschrik-effect voor vuurwapengebruik	+ Minder gebruik wapens in geweldsdelicten
Omkering bewijslast	- Extra kosten voor wapengebruikers met recreatieve doeleinden	+ Reguleren van het wapenbezit	+ Minder gebruik wapens in geweldsdelicten + Minder wapens in bezit van particulieren
Meer registreren	- Hogere kosten voor politie organisatie	+ Meer analyse en onderzoek mogelijk, waardoor naar structurele oplossingen gezocht kan worden	+ Oorzaken wapengebruik opsporen en structurele oplossingen zoeken
Intensivering aanwijzing veiligheidsrisico-gebieden	- Hogere kosten voor politie organisatie	+ Reguleren van het dragen van wapens in veiligheidsrisico-gebieden	+ Vermindering van gelegenheid
Educatie en bewustwording	- Hogere kosten overheid en politie	+ Beïnvloeden opvattingen jeugd	+ Minder wapengebruik onder jongeren

7.3 Discussie en verder onderzoek

In dit onderzoek had ook gekozen kunnen worden voor interviews met wapengebruikers. Interviews geven mogelijk een beter inzicht in de persoonlijke motief van de dader voor de keuze van een type wapen. Hier is gekozen voor een dossieronderzoek, omdat in een korte tijd meer wapenincidenten onderzocht kunnen worden. Bovendien is eerder onderzoek gedaan door Maalsté, Nijmeijer en Scholtes (2002) naar de motieven van vuurwapenbezit, -gebruik- en -handel door middel van interviews.

Een beperking van *deze* studie is dat in de registraties soms beperkt informatie wordt gegeven over het wapen. Hiervoor zijn twee redenen aan te wijzen, namelijk 1) dat het vaak gaat om niet afgeronde opsporingsonderzoeken en 2) niet altijd alle informatie over het wapen genoteerd wordt. Daardoor is niet altijd met zekerheid te zeggen om welk wapen het gaat, onder welke omstandigheden en op welke manier het wapen is gebruikt. Een aanbeveling is om afgeronde opsporingsonderzoeken te analyseren waarin meer betrouwbare informatie terug te vinden is.

Ondanks de grote steekproef van 500 registraties komt vooral het wapengebruik met relatief kleine gevolgen terug in de steekproef. In een volgend onderzoek kan onderscheid gemaakt worden in wapengebruik met 'ernstige gevolgen' zoals een steekwond, schotwond of met dodelijke afloop en wapengebruik waarbij de fysieke gevolgen minder groot zijn. Mogelijk levert een dergelijk onderscheid nieuwe inzichten op, vooral als het gaat om de aanloop van wapengebruik met grote gevolgen voor het slachtoffer; komt dit doordat het slachtoffer zich heeft verzet? Is wapengebruik met grote gevolgen vaker rationeel van aard of juist impulsiever? Door het ontbreken van wapengebruik met 'grote gevolgen' kan in deze studie hier geen uitspraak over gedaan worden.

Hoewel het een redelijk grote steekproef betreft van 500 wapendelicten, is de externe validiteit van het onderzoek niet heel groot. Daarvoor zouden de resultaten van het wapengebruik in de politieregio Amsterdam-Amstelland bij de analyse betrokken moeten worden. Mede doordat beide politieregio's qua aard en omvang van elkaar verschillen, kan een beter beeld geschetst worden van het wapengebruik op landelijk niveau.

De breedte van het onderzoek – waarbij alle geweldsdelicten en alle wapens zijn onderzocht – maakt het moeilijk te generaliseren. Een keuze voor een wapen komt anders tot stand bij een roofoverval dan wanneer ergens een groepsruzie ontstaat. Een keukenmes is een ander wapen dan een stiletto en een gasdrukpistool een ander wapen dan een revolver. Deze grote verscheidenheid geeft een compleet overzicht van het wapengebruik, maar voor een verdieping is het goed om te focussen op bepaalde delicten en/of type wapens.

Meer onderzoek kan gedaan worden naar het verschil tussen het dragen en gebruiken van 'echte' wapens en 'gelegenheidswapens'. In hoeverre verschilt de keuze tussen beide wapentypen? En op welke manier kan het gebruik van 'gelegenheidswapens' teruggedrongen worden?

Over het uiteindelijke doel, het verminderen van het illegaal wapengebruik, is iedereen het wel eens. De manier waarop is echter het onderwerp van discussie. Toch moet ook afgevraagd worden of de geweldsincidenten niet zouden zijn ontstaan als er geen (vuur)wapens ter beschikking waren. Ontstaat er dan een verplaatsingseffect naar andere wapens? Worden er in dat geval meer 'kleine' delicten gepleegd? In de analyse is al geconstateerd dat vuurwapens minder vaak letsel veroorzaken dan messen en slagwapens. Zorgt een wapenverbod dan wel voor minder doden en gewonden in criminele delicten of is het tegenovergestelde waar?

Literatuur

- Bervoets, B. (2009). *Verband tussen vuurwapenbezit en criminaliteit*. P. 47.
- Beijaard, F. (2008). *Toegestane steekwapens binnenkort verboden handelswaar*. Justitiële verkenningen, jrg. 34, nr. 4.
- Brennan, I.R. & S.C. Moore (2009). *Weapons and violence: A review of theory and research*. In: Aggression and Violent Behavior, 14, pp. 215-225.
- Brennan, I.R., Moore S.C., Shepherd J.P. (2010). *Aggression and attitudes to time and risk in weapon-using violent offenders*. Psychiatry Research.
- Clarke R.V. & Cornish D.B. (1985). Modeling Offenders' Decisions: A Framework for Research and Policy. Crime and Justice, Vol. 6, pp. 147-185.
- Bruinsma & Moors (2005). *Illegale vuurwapens. Gebruik, bezit en handel in Nederland 2001-2003*. IVA beleidsonderzoek en advies.
- Clarke, Ronald V. (1995). *Situational crime prevention*. In: Crime and Justice, Vol. 19, Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention. University of Chicago Press.
- Cohen, L.E., & Felson, M. (1979). *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach* American Sociological Review, Vol. 44, No. 4, pp. 588-608. American Sociological Association
- Cook, Philip, J. (1987). *Robbery Violence*. The journal of criminal law and criminology, Vol. 78, No. 2, pp. 357-376. Northwestern University.
- Driessen, F.M.H.M., Ester T.J. & Spel L. (2008). *Geweld in Nederland. Een verkenning van aard en omvang van geweldsdelicten in de Nederlandse samenleving*. Utrecht: Bureau Driessen.
- Dijk, van J.J.M., Sagel-Grande H.I., Toornvliet L.G. (2002). *Actuele criminologie*. 4^e druk. Den Haag: SDU uitgevers bv.
- Dijkshoorn, B.A. & F.J. Erkens (2007). *Aard en omvang verkrijgbaarheid van verboden slag-, steek- en stootwapens in Nederland*. Den Haag: WODC/HIG.
- Eades C., e.a. (2007). *'Knife crime'. A review of evidence and policy*. King's college London. Centre for crime and justice studies.
- Harding, R.W. (1993). *Gun use in crime, rational choice and social learning theory*. In R.V. Clarke & M. Felson (Eds.), Routine activity and rational choice (pp. 85-102). London Transaction Publishers.
- Keith F. Punch (2006). *Developing effective research proposals*. London: SAGE Publications Ltd.
- Kleck G. & K. McElrath (1991). *The Effects of Weaponry on Human Violence*. Social Forces, Vol. 69, No 1, pp. 669-692. University of North Carolina Press

Laan, P. van der. & Nijboer, J. (2000). *Van zakmes tot pistool. Over jongeren en wapens in Nederland*. Tijdschrift voor Criminologie, 42.

Maalsté, N., Nijmeijer, P., & Scholtes, M. (2002). *De vuurwapengedetineerde aan het woord: Daderonderzoek naar achtergronden en motieven van vuurwapenbezit, vuurwapengebruik en vuurwapenhandel*. Den Haag: ES&E.

Newton G.D. & F.E. Zimring (1969) Firearm Licensing: Permissive v Restrictive. *Firearms & Violence in American Life: A Staff Report submitted to the National Commission on the Causes and Prevention of Violence*. Washington, DC: US Government Printing Office. p. 83.

Nieuwbeerta, P. & G. Leistra (2007). *Dodelijk geweld. Moord en doodslag in Nederland*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.

Nagin D.S. & Pogarsky G. (2004). *Time and Punishment: Delayed Consequences and Criminal Behavior*. *Journal of quantitative criminology* Volume 20, nr. 4, p. 295-317.

Spapens, A.C., Bruinsma, M.Y. (2002). *Vuurwapens gezocht. Vuurwapengebruik, -bezit en -handel in Nederland 1998 – 2000*. IVA Tilburg.

Vries, De, M.S. (2008). *De Nederlandse aanpak van illegal vuurwapenhandel*. Justitiële verkenningen. Jrg. 34, nr. 4.

Wilkinson, D. L., & Fagan, J. (2001). *A theory of violent events*. In R.F. Meier, I.W. Kennedy & V.F. Sacco (Eds.), *The process and structure of crime*, pp. 169-195. London: Transaction Publishers.

Wilsem & Stobbe (2006). *Wapengebruik en letsel bij geweldsdelicten*. Tijdschrift voor de criminologie.

Wright J.D., Rossi P.H., Daly K. (1983). *Under the gun: weapons, crime, and violence in America*. New York: Aldine.

Zimring F. (1968). *Is gun control likely to reduce violent killings?* The University of Chicago Law Review. Vol. 35, No. 4, pp. 721-737.

Website

Rijksoverheid (2012). Wapens en munitie. Op 22 mei ontleend aan <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wapens-en-munitie>

Bervoets, B. (2009). Verband tussen vuurwapenbezit en criminaliteit. P. 47. Op 28 juni ontleend aan <http://www.pskm.be/wapenbezitcriminaliteit.pdf>

Wet- en regelgeving

Wet wapens en munitie (1997).

Bijlage 1 Checklist dossieronderzoek

Hoofdcategorie	Subcategorie	Deelaspecten
Aard delict	Type incident	• Dodelijk geweld met vuurwapen • Geweld met letsel met vuurwapen • Geweld zonder letsel met vuurwapen • Dodelijk geweld met andersoortig schietwapen • Geweld met letsel met andersoortig schietwapen • Geweld zonder letsel met andersoortig schietwapen • Dodelijk geweld met steekwapen • Geweld met letsel met steekwapen • Geweld zonder letsel met steekwapen • Dodelijk geweld met slagwapen • Geweld met letsel met slagwapen • Geweld zonder letsel met slagwapen • Dodelijk geweld met andersoortig wapen, namelijk ... • Geweld met letsel met andersoortig wapen, namelijk ... • Geweld zonder letsel met steekwapen, namelijk ...
	Delictsoort	• Bedreiging • Poging moord/doodslag • Moord/doodslag • Mishandeling • Dood en letsel door schuld • Diefstal met geweld • Afpersing • Gewapende overval • Straatroof • Anders, namelijk ...
	Locatie	• Bij de dader thuis • Bij het slachtoffer thuis • In een andere woning • In cafe, bar, disco of restaurant • Op straat • Op trein-, metrostation, bus-, tramhalte • In trein, metro, bus, tram • In een auto • Op werk • Op school • In winkel, warenhuis, winkelcentrum • Sportveld, sporthal, kleedruimte • Park, parkeerterrein, strand • Elders

Kenmerken van betrokkenen	Dader(s)	Leeftijd
		Etniciteit
		Geslacht
		Drugs- en alcoholgebruik
		Antecedenten
	Slachtoffer(s)	Leeftijd
		Etniciteit
		Geslacht
		Drugs- en alcoholgebruik
		Antecedenten
	Relatie dader(s)-slachtoffer(s)	• Partners • Ex-partners • Ouder-kind • Familieleden • Buurtgenoten • Werkgerelateerd • Anderszins bekend • Onbekenden
	Fysiek letsel dader(s) – slachtoffer(s)	• Dood • Fysiek letsel • Geen letsel
Wapengebruik	Aantal wapens dat werd gebruikt	
	Type wapen	• Vuurwapen • Overige vuurwapens • Steekwapen • Slagwapen • Overige wapens
	Specificatie van het soort wapen(s) dat werd gebruikt (merk, type)	
	Aard wapengebruik	• Dreigen • Schieten • Steken • Slaan • Overig, namelijk ...
	Herkomst van het wapen	• Wapen werd meegenomen naar de plaats delict door de dader(s) • Wapen werd meegenomen naar de plaats delict door een derde, namelijk ... • Wapen was reeds aanwezig op de plaats delict
	Karakter van de keuze voor het wapen/de wapens	• Weloverwogen • Impulsief

	Karakter van het wapengebruik	• Gepland • Impulsief
	Motieven voor wapengebruik	• Zelfbescherming • Dwang • Om slachtoffer moedwillig letsel toe te brengen • Ongeluk • Anders, namelijk ... • Onbekend
	Wapen achtergelaten op de plaats delict	• Ja • Nee • Onbekend

Operationaliseren

Voor de steekproef zijn 500 registraties random geselecteerd. Bij de selectie van de registraties zijn de volgende selectiecriteria gebruikt:

- Onderzoekperiode is 2006 t/m 2010;
- Alle geweldsdelicten waarbij mogelijk een wapen is gebruikt namelijk; bedreigingen, openlijke geweldplegingen, eenvoudige- en zware mishandeling, overvallen, chantage en afpersing, en diefstal met geweld;
- Waarbij de modus operandi is ingevuld “met gebruikmaking van wapen”.

Een beperking is dat de modus operandi niet altijd is ingevuld waardoor registraties waarbij wel een wapen is gebruikt buiten de selectie komen te vallen. Het omgekeerde kan ook het geval zijn; de modus operandi “met gebruik making wapen” is wel ingevuld, maar de registratie valt niet binnen de kaders van het onderzoek. Een voorbeeld is een telefonische bedreiging waarbij de telefoon als ‘wapen’ is geregistreerd. Deze selectiefouten zijn handmatig verwijderd uit de steekproef.

Bijlage 2: Overzicht vuurwapengebruik in geweldsdelicten

Soort wapen	Merk	Type	Kaliber	Replica
Gasalarmpistool	EM-GE	Model 6		
Gasalarmpistool	Umarex	Python	Cal 380 k	
Vuurwapen	Reck	Goliath		
Gasalarmpistool	Gamo	PX-107		
Imitatiewapen	Amt	Galena		
Vuurwapen	Revolver			
Alarmpistool	Marinier		6 mm	
Gasalarmpistool				
Gasalarmpistool	Walther	P22		
Gasalarmpistool	Kimar		6 mm	
Gasalarmpistool	Kimar	911	9 mm	
Gasalarmpistool	Walther	P99	9 mm	
Balletjespistool	Eretta	9000		
Vuurwapen	Barretta	9000s		
Alarmpistool	Rohm	RG300	6 mm	
Alarmpistool	Gun Toys	SRL	6 mm	
Gasalarmpistool	Walther	P22		
Balletjespistool	Galaxy			
Gasalarmpistool	Vanics	A-112	4,5 mm	Replica Colt Commander 1911-A1
Immitatiewapen	Super P229			Replica Glock17
Vuurwapen	Smith and Wesson	type .32		
Vuurwapen	FEG-BUD		9 mm	
Vuurwapen	CZ		9 mm	
Gasalarmpistool	Walther	P22		
Imitatiewapen	Smith and Wesson			
Balletjespistool	pietro beretta	model 92fs	cal. 9	